

T.C.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İŞİTME ENGELLİ SPORCULARIN SÜREKLİ DİKKAT
BECERİLERİNİN SPORCU OLMAYANLARLA
KARŞILAŞTIRILMASI**

YUNUS GÜR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2016

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**İŞİTME ENGELLİ SPORCULARIN SÜREKLİ DİKKAT
BECERİLERİNİN SPORCU OLMAYANLARLA KARŞILAŞTIRILMASI**

Yunus GÜR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Selçuk GENÇAY

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Haydar İŞLER

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ümit YETİŞ

KAHRAMANMARAŞ-2016

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü öğrencisi Yunus GÜR tarafından hazırlanan “**İşitme Engelli Sporcuların Sürekli Dikkat Becerilerinin Sporcu Olmayanlarla Karşılaştırılması**” adlı bu tez, jürimiz tarafından 21/07/2016 tarihinde oy birliği ile Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Selçuk GENÇAY (DANIŞMAN) .....

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, KSÜ

Yrd. Doç. Dr. Haydar İŞLER (ÜYE) .....

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, KSÜ

Yrd. Doç. Dr. Ümit YETİŞ (ÜYE) .....

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, KSÜ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Mehmet BOŞNAK .....

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, alıntı yapılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Yunus GÜR

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim sürecinde yakın ilgi ve önerileri ile beni yönlendiren, her türlü yardımını esirgemeyen, her zaman destekleyen ve anlayış gösteren değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Selçuk GENÇAY'a sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamda benden bilgi, tecrübe ve desteklerini esirgemeyen sayın Prof. Dr. Ökkeş Alpaslan GENÇAY'a da teşekkür ederim.

Temmuz 2016

Yunus GÜR

İŞİTME ENGELLİ SPORCULARIN SÜREKLİ DİKKAT BECERİLERİNİN SPORCU OLMAYANLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Yunus GÜR

ÖZET

Yapılan bu araştırmada, spor yapan işitme engelli çocuklar ile spor yapmayan işitme engelli çocukların dikkat becerilerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya Malatya, Elazığ, Gaziantep ve İstanbul illerinde yaşayan, 12-15 yaş grubunda bulunan, düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunan 135 çocuk ve düzenli olarak spor yapmayan 98 çocuk olmak üzere toplam 233 işitme engelli çocuk katılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların demografik özelliklerinin belirlenmesinde, 24 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmış olup, katılımcıların dikkat becerilerinin belirlenmesinde Burdon Dikkat Testi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS programında Kruskal Wallis H testi ve Mann Whitney U testleri kullanılmış, istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sonunda, spor yapmayan işitme engelli çocukların dikkat düzeylerinin yaş gruplarına, yaşadıkları illere, evlerinde kendilerine ait oda bulunma durumuna, işitme cihazı ve gözlük kullanma durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna karşılık, spor yapmayan işitme engelli çocukların dikkat düzeylerinin cinsiyetlerine, kitap okumayı sevme durumlarına, işitme engelinin ortaya çıkma nedenlerine, kitap okuma sıklıklarına ve bilgisayar oyunlarına ilgi gösterme durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0.05$).

Spor yapan işitme engelli bireylerde, dikkat düzeyinin cinsiyet ve evlerinde kendilerine ait odaları bulunma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna karşılık, spor yapan işitme engelli çocukların dikkat düzeylerinin yaş gruplarına, yaşadıkları illere, işitme engelinin ortaya çıkış nedenlerine, işitme

cihazı ve gözlük kullanma durumlarına, kitap okumayı sevme durumlarına ve kitap okuma sıklıklarına, bilgisayar oyunlarına olan ilgilerine ve bilgisayar oyunlarına ayırdıkları sürelere göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Sonuç olarak, spor yapmayan işitme engelli çocuklar ile kıyaslandığı zaman demografik değişkenlerin spor yapan çocukların dikkat düzeyleri üzerinde daha düşük etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Engellilik, işitme engellilik,çocuk, spor, dikkat düzeyi

Sayfa Adedi: 88

Danışman: Doç.Dr.Selçuk GENÇAY

COMPARISON OF SUSTAINED ATTENTION SKILLS OF DEAF ATHLETES AND NON-ATHLETES

Master Thesis

Yunus GÜR

ABSTRACT

In this research it is aimed to compare the attention skills of hearing-impaired children playing sports and who do not. In total, 233 hearing-impaired children living in the cities; Malatya, Elazığ, Gaziantep and Istanbul participated to the research consisting of 135 children, in 12-15 age group, who have habit of playing sports regularly and 98 children who do not. The personal information form including 24 questions was used to determine the demographic characteristics of the children participated to the research and the Burdon Attention Test was used to determine the attention skills of participants. The Kruskal-Wallis H test and Mann-Whitney U test in SPSS program were used for statistical analysis of the data obtained in the study and the level of statistical significance was determined as $p < 0.05$.

At the end of the research, it has been found that the attention levels of hearing-impaired children who do not play sports show statistically significant difference according to their age group, city, the status of having their own room in home, the status of using hearing aids and glasses ($p < 0.05$). In contrast; it has been determined that there is no statistically significant difference among the attention levels of hearing-impaired children who do not play sports according to their gender, status of like reading, the reasons for emergence of hearing impairment, reading frequency and the status of interest in computer games ($p > 0.05$).

It has been found that the attention levels of hearing-impaired children who play sports show statistically significant difference according to their gender and the status of having their own room in home ($p < 0.05$). In contrast, it has been found that there is no statistically significant difference among the attention levels of hearing-impaired children according to their age group, cities, the reasons for emergence of hearing impairment, the status of using

hearing aids and glasses, the status of like reading and frequency, interest in computer games and the time they spend to computer games ($p>0.05$).

As a result, it seems that when it is compared with hearing-impaired children who do not play sports, the demographic variables have a lower impact on the attention levels of the ones, who play sports.

Key Words: Impairment, hearing impairment, children, sport, attention level

Sayfa Adedi: 88

Danışman: Doç.Dr.Selçuk GENÇAY

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Spor Kavramı	3
2.2. Sporun Yararları	4
2.2.1. Sporun sosyal açıdan yararları	5
2.2.2. Sporun psikolojik açıdan yararları.....	6
2.2.3. Sporun fiziksel açıdan yararları	7
2.2.4. Sporun genel sağlık üzerine katkıları	8
2.3. Engellilik Kavramı	11
2.3.1. Engellilik nedenleri.....	12
2.3.2. Engelliliğin sonuçları.....	13
2.3.3. Engellilik sınıflandırması	15
2.4. Engellilerde Sporun Yararları	23
2.4.1. Genel sağlık üzerine yararları.....	23
2.4.2. Motorsal açıdan yararları.....	24
2.4.3. Fiziksel açıdan yararları.....	25
2.4.4. Psikolojik ve sosyal açıdan yararları	26
2.5. Dikkat Kavramı.....	27
2.5.1. Dikkati etkileyen faktörler.....	28
2.5.2. Dikkatin Çeşitleri.....	29
2.5.3. Çocuklarda dikkat.....	30
2.5.4. Dikkat eksikliği kavramı	31
2.5.5. Sporda dikkat.....	35

3.GEREÇ VE YÖNTEMLER	37
3.1. Çalışma Grubu	37
3.2. Veri Toplama Aracı.....	37
3.3. Verilerin Analizi.....	39
4. BULGULAR.....	40
5. TARTIŞMA.....	51
6. SONUÇ	59
7. ÖNERİLER.....	59
8. KAYNAKLAR	61
TABLolar DİZİNİ	71
EKLER.....	73
ÖZ GEÇMİŞ.....	73

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BDT	:Burdon Dikkat Testi
BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
LDL	: Düşük Yoğunluklu Lipoprotein
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Spor; sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın temel bileşeni olan bir olgudur. Spor etkinliklerine katılım insanların fiziksel ve ruhsal sağlık düzeyini geliştirmekte, kişilik gelişimine katkı sağlamakta, karakter gelişiminin desteklenmesine yardımcı olmakta, beceri, yetenek ve bilgi kazandırarak yaşanılan çevreye uyumu kolaylaştırmakta, insanlar, toplumlar ve uluslararası alanda dayanışma ve kaynaşmayı sağlamakta, bireyin mücadele etme ve rekabet gücünü arttırmaktadır. Bunun yanında sportif etkinlikler belirli kurallar çerçevesinde yarışmak, heyecan duymak ve yarışmada üstün gelmek amacıyla insanların katıldıkları aktiviteler arasında yer almaktadır (1).

İnsanlarda, sosyal değer algılarının oluşmasına ve oluşan sosyal değer algılarının sürekli hale gelmesinde spora katılımın büyük bir rolü bulunmaktadır. Spor etkinliklerinin insanlara kazandırdığı sosyal değerlerin başında; hakkaniyet, sorumluluk, fedakârlık, güvenilirlik, sadakat ve disiplin gibi değerler gelmektedir (2).

Spor etkinlikleri her ne kadar insan yaşamı için birçok faydayı içinde barındırsa da, elit düzeyde gerçekleştirilen spor etkinlikleri birçok olumsuz durumu içinde barındırmaktadır. Söz konusu olumsuzlukların içerisinde doping kullanımı, hayatın gerçek sorunlarına ve kendi bedenine yabancılaşma, aşırı yüklenme ve saldırgan davranışlar sergileme gelmektedir (3).

Engellilik, insanların sahip oldukları birçok fonksiyonu yerine getirmelerinde problem teşkil etmektedir. Engelliliğin tür ve düzeyine göre engelli bireylere yapılacak müdahaleler, dezavantajların ortadan kaldırılması için yapılan düzenlemeler çeşitlilik göstermektedir. Dünya nüfusu içerisinde çeşitli tür ve düzeylerde bir milyar insanın engelli olduğu belirtilmektedir. Engelli bireylerin yaygınlık oranının 40 yıl içerisinde artış gösterdiği rapor edilmiştir. Günümüzde dünya genelinde; 15 yaş ve üzeri bireylerin 785 milyon olduğu, bu sayının toplam nüfusun %15,6'sına denk geldiği belirtilmektedir (4). Bunun yanında son yıllarda dünya genelinde engelli birey sayısında sürekli olarak artış geldiği bilinmektedir (5).

1.1. Araştırmanın Amacı

Dikkat, beynin orkestra Őefi olarak değerlendirilmektedir. Çünkü; dikkat beynin öğrenmeyi kabul eden idari bürosu ve düzenleyici merkezidir. Dikkat, aynı zamanda zihinsel enerjinin beyindeki dağılışını kontrol altında tutmaktadır. Örneğin; ders esnasında öğrencinin dersi anlatan öğretmene mi, yoksa yanındaki sıra arkadaşı ile sohbete mi konsantre olacağını dikkat belirlemektedir. Bunun yanında, dikkatin yüksek olması uğraşılan iş ile zihnin uzun süre aktif olmasına katkı sağlamaktadır. Buna karşılık, dikkatin dağımık olması uğraşılan işi bırakmak için bahaneler üretmeye zemin hazırlamaktadır (6). Literatürde yer alan araştırma bulguları spora katılımın dikkat becerisini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (7,8). Ancak literatürde işitme engelli bireylerde spora katılımın dikkat becerisi üzerindeki etkilerini değerlendiren araştırma bulgularının sınırlı olduğu görölmüştür. Bu araştırmada spor yapan ve yapmayan işitme engelli bireylerin dikkat becerilerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Spor Kavramı

İnsanların mücadele etmek, yarışmak, eğlenceli zaman geçirmek, sağlıklı bir hayata sahip olmak amaçları ile katıldıkları, belirli kurallara göre uygulanan ve insanların bilinçli olarak katıldıkları aktiviteler “spor” olarak tanımlanmaktadır (9). Spor kavramının sahip olduğu bazı özellikler bulunmaktadır. Literatürde spor kavramının sahip olduğu temel özellikler şu şekilde sıralanmıştır;

- Spor, insanların birlikte çalışma becerilerinin ve azimlerinin gelişmesine katkı sağlayan bir olgudur.
- Spor, insanların boş zamanlarını değerlendirmek için sıklıkla yöneldikleri bir alandır.
- Sportif aktivitelere katılım insanların pratik zeka gelişimlerinin desteklenmesine yardımcı olmaktadır.
- Spor etkinlikleri insanların toplumsal yapı içerisinde popüler bir kimlik sahibi olmalarına katkı sağlamaktadır.
- Spor etkinlikleri insanların kazanma arzularını tetikleyen bir unsur olduğu için insanlara düzenli ve sistemli çalışma disiplini kazandırmaktadır.
- Spor, toplumsallaşma sürecinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesine katkı sağlayan sosyal bir olgudur.
- Sportif aktiviteler insanların saldırgan davranışlar sergileme güdülerini azaltan bir olgudur.
- Spor etkinlikleri insanları çeşitli yollardan etkileyen ve uyutan bir afyondur.
- Spor, siyaset ile iç içe olan bir olgudur.
- Spor, insanlar için ödüllendirici yarışmalardan oluşan bir olgudur (10).

Günümüz modern toplum yaşamı içerisinde spor etkinlikleri insanların yaptıkları temel bedensel aktiviteler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, dünyanın her yerinde insanların bedensel bir etkinlik olan spor aktivitelerine katıldıkları bilinmektedir. Spor etkinlikleri, tarihin her döneminde insanların dikkatini çektiği için günümüzde de insanların

vazgeçemeyeceği etkinlikler arasında yer almaktadır. Bu nedenle spor insan yaşamından soyutlanması mümkün olmayan bir olgudur (10).

Sportif faaliyetler insanların sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal yapılarına da hitap eden etkinliklerdir. Sportif faaliyetlerde gerçekleştirilen hareketlerin sahip olduğu güç, hareketlerin biçim ve yoğunluğu, belirli normlar dâhilinde uygulanması insanların davranışlarını etkilemektedir (11). Bunun yanında, spor etkinlikleri insanların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortam oluşmasına katkı sağlamaktadır. Sporun sahip olduğu bu birleştirici güç insanların sosyalleşme düzeylerini olumlu yönde etkilemekte, insanların sosyal rollerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, spor kavramının insanların iyi bir arkadaş, vatandaş, öğrenci olma düzeylerini geliştiren, birlikte çalışma becerileri ile liderlik gelişimini destekleyen, bir olgu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (2).

2.2. Sporun Yararları

Spor kavramı, günümüzde insanların giderek daha fazla ilgi gösterdikleri bir kavram haline gelmiştir. Bunun temelinde spor etkinliklerinin insanların refah, sağlık ve mutluluklarının sağlanmasında önemli bir araç olmasının yattığı düşünülebilir. Toplumsal yapı içerisinde spor kavramı o kadar büyük bir önem taşımaya başlamıştır ki, insanların spor yapmalarına imkân sağlamak bir çağdaşlık göstergesi haline gelmiştir. Spor etkinlikleri insanların fiziksel, ruhsal ve fikren daha dengeli ve sağlam bir yaşam tarzına sahip olmalarına katkı sağlamaktadır. Bunun yanında spor, insanların sosyo-kültürel ve ekonomik yönlerden çağın gerektirdiği yaşam standartlarına ulaşmalarına destek olmaktadır (1).

Spor etkinliklerin insan yaşamında bazı amaç ve fonksiyonları bulunmaktadır. Sporun temel amaç ve fonksiyonlarının içerisinde tüm aile bireylerinin spor yapmalarını sağlayarak mutlu, moral düzeyi yüksek, çağdaş ve dinamik bir toplum yaratmak, çalışkan, sağlıklı, toplumsal görev ve sorumluluklarını iyi bilen, fiziksel ve zihinsel sağlığı yerinde, üretken, ahlaklı, yaratıcı, yapıcı, erdemli, faziletli bireyler yetiştirme gibi amaçlar yer almaktadır (12). Sahip olduğu amaç ve fonksiyonlar ekseninde sporun insan hayatına yararları şu şekilde sıralanmaktadır;

- Spor, insanların günlük hayatlarında ve iş yaşamlarında daha fazla verimli olmalarına katkı sağlar.
- Spor, daha sağlıklı ve güçlü bir fiziksel yapıya kavuşmayı sağlar.

- Spor, insanların yaşamları boyunca karşılaştıkları zorluklarla daha dirençli mücadele etmelerine katkı sağlar.
- Spor, insanların sahip oldukları kültürel duyarlılıkların gelişmesine destek olur.
- Spor, insanların boş zamanlarını daha iyi değerlendirmelerine katkıda bulunur.
- Spor, insanların hoşgörü, arkadaşlık, liderlik, doğruyu, iyiyi, gücü ile kazanan rakibini takdir etmeyi öğretir.
- Spor, insanların kendine ve başkalarına karşı saygılı olma, kendini kontrol etme becerilerinin gelişmesini sağlar.
- Spor, insanların sosyal sorumluluk bilinçlerinin gelişmesine destek olur.
- Spor, insanların işbirliği yaparak ortaklaşa çalışabilme becerilerinin gelişmesine destek olur.
- Spor, insanların yapıcı, üretici ve yaratıcı yeteneklerinin gelişmesine katkı sağlar.
- Spor, insanların görev, iş ve meslek sorumluluğu kazanmalarına katkıda bulunur.
- Düzenli olarak yapılan spor etkinlikleri insanların iş veriminin artmasına katkıda bulunur (12).

Dinç ve Güzel'e (2012) göre, serbest zamanlarında spor ve fiziksel aktivite çalışmalarına katılmak insanların bilişsel ve sosyal gelişimlerini desteklemekte, sağlıklı yaşam biçimi davranışlarına katkı sağlamakta, sağlıkla ilişkili yaşam kalitesini arttırmaktadır. Bunun yanında, sağlığı tehdit eden kronik hastalıkları tedavi süreçlerinin desteklenmesinde sporun koruyucu bir rolü bulunmaktadır (13).

2.2.1. Sporun sosyal açıdan yararları

Spor; insanların yaşamına farklı yollardan girmeyi, insanları doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine bağlamayı başaran, tarihin her döneminde insanların ilgisini çeken, bunun yanında her daim canlı kalmayı başarmış bir olgudur. Spor etkinlikleri insanların sosyal gereksinimlerini karşılamada bir köprü görevi görmektedir. Bu nedenle, günümüz toplumlarının gözünde spor toplumsal bir kurum haline gelmiştir. Diğer taraftan sporda insanların inanç, davranış, görüş, ve düşüncelerine ilişkin simgeler bulunması sporun sosyal bir olgu olduğunu göstermektedir. Günümüzde spor etkinlikleri içinde barındırdığı özellikler sayesinde insanların sosyalleşmelerine katkı sağlamaktadır (2).

Yetim'e (2005) göre, spor etkinlikleri insanların sadece fizyolojik, psikolojik sağlıklarını geliştiren, motorsal gelişimlerini ve zihinsel özelliklerini destekleyen bir olgu

değil, aynı zamanda insanların sosyal davranışlarını düzenleyen bir olgudur (12). Ramazanoğlu ve diğerlerine (2005) göre, spor etkinlikleri önemli birer sosyalleşme aracı, birey ve toplum arasındaki sosyal ilişkilerin geliştirilmesini sağlayan olgudur (9). Aytan'a (2010) göre, çocukluk döneminden itibaren iyi organize edilen spor etkinlikleri bireyin bazı sosyal davranış becerilerinin (karar ve kurallara uyma, kazanma ve kaybetmeyi kabullenme) gelişimine katkı sağlamaktadır (1).

Sportif etkinliklerin insanları birleştirici bir güce sahip olması, sporun aynı zamanda sosyal bir olgu olmasına katkı sağlamaktadır. İnsanlar spor etkinliklerine katılım yoluyla toplumda itibarlı bir yere gelebilmektedirler. Spor etkinliklerine katılan insanlar diğer insanlar ile sosyal ilişkiler kurmaya başlamaktadırlar. Spor, insanların sosyal gelişimlerini desteklemenin yanında sosyal değişimin sağlanması ve sürekli hale gelmesine de öncülük etmektedir. Bu yönüyle spor etkinlikleri toplumdaki sosyal değer ve davranışların oluşmasına yön vermektedir (12).

2.2.2. Sporun psikolojik açıdan yararları

Spor etkinliklerinin insanların psikolojik yapılarını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Spor etkinliklerinin insan psikolojisi üzerindeki olumlu etkileri göz önünde bulundurularak, bazı psikolojik bozuklukların tedavi süreçlerinde spor etkinliklerine başvurulabileceği ifade edilmektedir (14). Çünkü; spor etkinliklerine katılımın stres oluşumunun azaltılmasına, hayata daha mutlu bakmaya ve endişeli psikolojik yapının sakin bir psikolojik yapıya kavuşmasına katkı sağladığı belirtilmektedir (15). Bunun yanında spor etkinliklerinin hem psikolojik yapıyı koruduğu hem de psikolojik yapıyı koruyan diğer unsurlara destek olduğu belirtilmektedir (16).

Literatürde yer alan araştırmalarda günümüzde insanların büyük bir bölümünde görülen depresyonun azaltılmasında sporun önemli bir role sahip olduğu ifade edilmiş, spor yapan bireylerin depresyon düzeylerinin düzenli spor yapma alışkanlığı bulunmayan bireylere kıyasla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (17,18,19,20). Genç bireyler üzerinde yapılan bir araştırmada, gençlerin psikolojik bir problem haline gelen depresyon düzeyleri üzerinde sporun etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada erkek bireylerin spor yapma durumlarına göre depresyon düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunduğu belirlenmiş, buna göre spor yapan gençlerin depresyon düzeylerinin sedanter bireylere kıyasla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada spor yapan

kızların depresyon düzeylerinin anlamlı olmasa da sedanter kızlara kıyasla daha düşük olduğu belirlenmiştir (14).

Şahin ve diğerlerine (2012) göre, spor ve fiziksel aktiviteye katılım insanların psikolojik sağlıklarının geliştirilmesinde önemli bir araçtır. Spor etkinlikleri her yaş grubundan bireye hitap ettiği için her yaş grubunda görülen stresle mücadelede etkin bir yöntemdir. Bu nedenle özellikle yoğun stres altında yaşayan insanların, spor etkinliklerine yönelmeleri psikolojik sağlıkları açısından oldukça önemlidir. Bunun yanında risk altında bulunan çocuk ve gençlerin psikolojik sağlıklarının geliştirilmesine yönelik projeler uygulanmasının çocuk ve gençlerin psikolojik sağlıklarını geliştirmeye katkı sağlayacağı belirtilmektedir (16).

Düzenli olarak spor yapmak insanların kendini kontrol etme, dar alanda kıvrak zekâlarını kullanma ve dikkatlerini yoğunlaştırma becerilerini geliştirmektedir. Yine düzenli olarak yapılan sportif faaliyetler sinir sisteminin daha iyi çalışmasına katkı sağlamakta, sinir sisteminin daha dengeli çalışmasını desteklemekte, kaygı, sinirlilik, aşırı heyecanlanma ve saldırganlık gibi olumsuz davranışların sergilenme düzeyini azaltmaktadır (1). Bunun yanında spor yapan bireylerin psikolojik sağlık düzeyleri spor yapmayan bireylere kıyasla daha yüksektir (21).

Spor etkinliklerine katılım biçimleri farklı olsa da genellikle sporla iç içe bir yaşama sahip olmanın psikolojik sağlık açısından faydalı olduğu belirtilmektedir. Yapılan araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir. Salar ve diğerleri (2012) tarafından yapılan araştırmada, hem takım hem de ferdi spor dalları ile ilgilenen bireylerin psikolojik yapılarının sağlam olduğu, duygusal açıdan kendisini mutlu hisseden bireyler olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonunda takım veya ferdi spor dalları ile ilgilenmenin, psikolojik ve duygusal yapı üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir (22).

2.2.3. Sporun fiziksel açıdan yararları

Spor etkinliklerine katılım, fiziksel gelişimin önemli bir göstergesi olan kemik gelişiminin desteklenmesine fayda sağlamaktadır (23). Bunun yanında, düzenli spor alışkanlığı kemik sağlığının korunmasına da katkı sağlamaktadır. Sritara ve diğerleri (2015) tarafından yapılan araştırmada 25-54 yaş grubunda bulunan yetişkin erkeklerde fiziksel aktivite düzeyi ile kemik mineral yoğunluğu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir (24). Taşkale ve Sermez (2010) tarafından yapılan araştırmada,

kızlarda ilerleyen yaş ile beraber ortaya çıkan ve iskelet sağlığını olumsuz yönde etkileyen osteoporozla karşı sporun önemli bir koruyucu olduğu belirtilmiştir (25).

Sporun fiziksel sağlık açısından yararları incelendiği zaman, düzenli spor yapmanın, çağımızın hastalığı olarak değerlendirilen obezitenin önlenmesinde büyük rolü olduğu (26), fiziksel sağlığın korunması için kilo kontrolünün sağlanmasında özellikle aerobik çalışmaların faydalı olduğu belirtilmektedir (27). Ağca ve Koçoğlu (2010) tarafından adolesanlar üzerinde yapılan bir araştırmada, haftada iki gün ve günde birer saat olmak üzere uygulanan düzenli egzersiz çalışmalarının, beden kitle indeksi ve vücut yağ oranında azalmaya katkı sağladığı, bunun yanında yağsız vücut kütlelerinin artmasına katkı sağladığı tespit edilmiştir (28). Khalife ve diğerleri (2014) tarafından yapılan araştırmada spora katılımın davranış bozukluğu ve hiperaktivite görülen çocuklarda fiziksel sağlığı koruduğu, beden kitle indeksinin sağlıklı sınırlar içerisinde kalmasına katkı sağladığı belirlenmiştir (29).

2.2.4. Sporun genel sağlık üzerine katkıları

İnsanların aktif ve fiziksel olarak hareketli bir yaşam tarzına sahip olmaları sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir. Yüksek fiziksel aktivite düzeyi vücudun hastalıklardan korunmasında, zinde ve neşeli bir beden yapısına sahip olmada, yaşlanmanın geciktirilmesinde ve yaşlanma belirtilerinin en aza indirilmesinde, yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıkan organik gerilemenin yavaşlatılmasında, solunum ve dolaşım sistemlerinin daha yüksek kapasitede çalışmasında, psikolojik açıdan sahip olunan gerginlik düzeyinin azaltılmasında, bazı hastalıklardan korunmada önleyici ve koruyucu bir etki yaratmaktadır (30). Bu özellikleri nedeniyle sporun tıbbi yardımcı bir role sahip olduğu söylenebilir (1).

Son yıllarda özellikle teknolojik gelişmelere bağlı olarak insanlarda hareketsiz yaşam tarzının giderek yaygınlaştığı belirtilmektedir. Hareketsiz yaşam tarzı bazı sağlık problemlerinde daha sık ortaya çıkmasına neden olmaktadır (15,31,32). Hareketsiz yaşam tarzının ortaya çıkardığı sağlık sorunları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 2-1 Hareketsiz Yaşam Tarzının Ortaya Çıkardığı Sağlık Sorunları (15)

Sağlık Alanı	Ortaya Çıkan Sağlık Sorunu
Solunum, dolaşım ve kalp sağlığı	Kolesterol ve LDL düzeyinde artış Hipertansiyon oluşumu Erken yorulmaya başlama Kalp kasında zayıflama meydana gelmesi Arter duvarlarında yağlanma ve tıkanma oluşumu Akciğer kapasitesinde düşüş gözlenmesi Dayanıklılık düzeyinde gerileme Kalp kasının sertleşerek verimsiz hale gelmesi Akciğer kaslarında zayıflama
Vücut kompozisyonu	Fiziksel görünüm bozukluğu meydana gelmesi Kemik erimesinin ortaya çıkması Vücut yağlarının artması ve şişmanlık oluşumu Kas kütlelerinde azalma gözlenmesi Bel ve sırt ağrısı şikâyetlerinin gözlenmesi
Diğer sağlık alanları	Stres düzeyinde artış Sinir sisteminde gerginlik hissi Bazı psiko-sosyal dengesizliklerin ortaya çıkması Uyku düzensizliklerinin artması Diyabet meydana gelmesi Bağışıklık sisteminin zayıflaması Karbonhidrat emiliminde problemler görülmesi

Görüldüğü gibi hareketsiz yaşam tarzı sağlığın farklı alanlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşılık düzenli spor etkinliklerine katılmak sağlığı geliştirici bir davranış biçimi olarak değerlendirilmektedir. Spora katılım sağlığın korunması ve geliştirilmesi adına bazı sağlık parametrelerinde olumlu artışa, bazı sağlık parametrelerinde ise olumlu bir azalmaya neden olmaktadır. Zorba (2006) spora katılım ile sağlıkta artan ve azalan değerleri şu şekilde sıralamıştır;

Sağlık açısından artan değerler

- Kemik mineral yoğunluğunun artması,
- Sıcak ve soğuğa karşı dirençte artış,
- Şeker hastalarında kan şekerinin kontrol altına alınması,
- Bağışıklık sisteminde güçlenme meydana gelmesi,
- Glikoz toleransında artış meydana gelmesi,
- Cinsel performans ve istekte artış,
- Vücudun düzgün bir fiziksel görünüme kavuşması,
- Fazla kalori kullanma kapasitesinde artış,

- Eklem elastikiyetinde artış,
- Genel sağlık düzeyinde artış ve gelişme,
- Muhtelif enfeksiyonlara karşı vücut direncinde artış,
- Maksimal oksijen kullanım kapasitesinde artış,
- Kaslarda ve kanda laktik asit oluşumunun gecikmesi ve laktik asidin daha kolay uzaklaştırılması,
- Deriye doğru olan kan akışının artış, buna paralel olarak derinin beslenme düzeyinde artış,
- Kan akışkanlığında artış,
- Koordinasyon ve denge becerisinde gelişme,
- Kan plazma hacminde artış ve metabolizmanın daha düzenli çalışmaya başlaması

Sağlık açısından azalan değerler

- İstirahat kalp atımında azalma,
- Bazı kanser türlerine (göğüs kanseri, prostat, kolon vb.) yakalanma riskinde azalma meydana gelmesi,
- Kassel özelliklerden kaynaklanan bel ve sırt ağrılarında azalma meydana gelmesi,
- Yağlanma riskinde azalma meydana gelmesi,
- Solunum kasları güçlenmesine paralel olarak solunum sayısında azalma,
- Kızların yaşadıkları menstruelbozukluklarda azalma,
- Spordan hemen sonra iştahta azalma meydana gelmesi,
- Yaşlanma belirtilerinde gecikme görülmesi,
- Kalp krizine yakalanma riskinde azalma,
- Kalp krizi geçirmiş olan bireylerin tekrar kalp krizine yakalanma olasılıklarında azalma,
- Kızlarda hamilelik döneminde ortaya çıkan kas ağrılarında azalma,
- Genellikle stres kaynaklı olan baş ağrısında azalma,
- Çok sıkı bir diyet programı olmadan kiloda azalma,
- Kandaki kolesterol seviyesinde azalma (15).

Literatürde yer alan araştırma bulguları spora katılımın birçok hastalığa yakalanma oranında azalma meydana getirdiğini, bunun yanında birçok hastalığın tedavi sürecinde tedaviyi destekleyici bir role sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre yapılan araştırmalarda spora katılımın hipertansiyon (33,34), kanser (35) ve diyabet (36) gibi hastalıkların oluşumunu engellediği ve tedavi süreçlerini olumlu yönde desteklediği

belirlenmiştir. Bunun yanında kemik hastalıklarından korunmada önemli bir role sahip olan kemik mineral yoğunluğunun desteklenmesinde sporun faydalı olduğu tespit edilmiştir (24,37).

Kelly (2001) tarafından yapılan araştırmada çağımızın önemli sağlık sorunlarından birisi haline gelen kanser ile mücadelede spora katılımın faydalı olacağı belirtilmiştir. Özellikle çocukluk çağında karşılaşılan kanser vakalarının tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin desteklenmesine sporun pozitif yönde katkı sağladığı ifade edilmiştir (38).Braam ve diğerleri (2010) tarafından yapılan araştırmada, kanser hastalarının spor etkinliklerine dâhil edilmelerinin uzun tedavi süreçlerinde yaşam kalitesini arttırdığı tespit edilmiştir (39).Galvao ve Newton (2005) kanser hastalarının tedavi süreçlerinde hem psikolojik hem de sosyal sağlığın korunmasında sporun faydalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (40).

2.3. Engellilik Kavramı

İnsanlar toplumun her alanında eşittirler. Her insan dünyada eşit şartlarda ve eşit haklara sahip olarak dünyaya gelir. Ancak bazı insan grupları sahip oldukları çeşitli sosyal, fiziksel ve bilişsel özellikleri sebebiyle diğer insanlarla aynı haklara sahip olma konusunda sorun yaşamaktadırlar. Engelli bireyler de toplumsal yaşamda diğer insanlarla aynı haklara sahip olma konusunda sıkıntı yaşayan insan grupları arasında yer almaktadır (41). Engellilik kavramı literatürde farklı bilim adamları tarafından farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Yapılan bazı tanımlar şu şekildedir;

Engellilik “Fiziksel fonksiyonlarda meydana gelen çeşitli hasarlara bağlı olarak ortaya çıkan kayıpların birey açısından sosyal dezavantaj yaratma durumudur” (42).

Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi’ne göre engellilik ”Kişisel veya sosyal yaşamında insanların kendi başlarına yapabilecekleri işleri herhangi bir noksanlık nedeniyle yapamama durumlarıdır” şeklinde tanımlanmıştır (43).

Engellilik kavramı birçok kişinin bakış açısına göre “normal” olanın dışında olmak şeklinde tanımlanmaktadır. Burada sözü geçen normal kavramı normal bedeni, normal görme ve işitme duyusuna sahip olmayı ifade etmektedir (44).

Engellilik üzerine yapılan tanımlar değerlendirildiği zaman, engelli bireyi “Birtakım faktörlere bağlı olarak doğuştan gelen ya da sonradan ortaya çıkan, kişinin ruhsal, sosyal, zihinsel, duyuşsal ve bedensel bazı fonksiyonlarını kaybetmesi sonucunda toplum hayatına

uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşayan, rehabilitasyon, bakım, koruma, danışmanlık ve destek hizmetlerine gereksinim duyan birey” şeklinde tanımlamak mümkündür (43).

Engellilik kavramı içerisinde değerlendirilen engelli bireylere bazen özürlü veya sakat gibi tanımlar yapılmaktadır. Geçmiş yıllarda engelliler için sıklıkla yapılan bu tanımların günümüzde çok sık yapılmadığı görülmektedir. Benzer şekilde özürlü kavramının da engelli bireyler için sıklıkla kullanılmamaya başladığı bilinmektedir. Engelliliğe ilişkin olarak kullanılan kelimelerin sürekli olarak değişmesinde engelli olma durumunu tanımlayan sözcüklere yüklenen olumsuz anlamların yattığı belirtilmektedir (45).

2.3.1. Engellilik nedenleri

Engelliliğin nedenleri üç grupta ele alınmaktadır. Bunlar; doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası nedenlerdir (46). Engelliliğe neden olan doğum öncesi faktörlerin başında anne adayının ateşli hastalık geçirmesi, bakteriyel ve viral enfeksiyonlar, çeşitli metabolik hastalıklara yakalanma, travmalar, hamilelikte kontrolsüz ilaç kullanımı, uyuşturucu ve alkol kullanımı, radyoaktif ışınlara maruz kalmak, doğum kanalının anatomik yapısının bozuk olması, kan uyuşmazlıkları ve yakı akraba evlilikleri gelmektedir (47). Engelliliğe neden olan ve doğum esnasında ortaya çıkan faktörlerin başında doğumun uzman olmayan kişiler tarafından sağlık kurumlarının dışında gerçekleştirilmesi, doğumun zor ve beklenen süreden çok önce olması, bebeğin düşük kilo ile doğması, bebeğin doğum esnasında oksijensiz kalması veya herhangi bir travma yaşaması gelmektedir. Engelliliğe neden olan doğum sonrası faktörlerin başında ise doğumdan sonra bebeğin ağır ateşli hastalıklar geçirmesi, bebeğin aşılarının düzenli olarak uygulanmaması, bebeğin doğumdan itibaren gerçekleştirilmesi gereken sağlık kontrollerinin aksatılması, bebeğin yetersiz beslenmesi, doğumdan sonra bebeğin ağır sarılık yaşaması, zehirlenmeler, doğal afetler, çeşitli kazalara maruz kalma, bireyin ihmal ve istismarı, yaşanan çevrenin ve ailenin eğitimsiz olması gibi unsurlar gelmektedir (48,49).

Engelliliğe neden olan faktörler göz önünde bulundurulduğu zaman engelliliğin önlenmesi için bazı tedbirler alınması gerektiği belirtilmektedir. Engelliliğin önlenmesi için alınabilecek tedbirler şu şekilde sıralanmaktadır;

- Yakın akraba evlilikleri mümkün olduğu kadar tercih edilmemelidir.

- Evlenecek çiftlerin her ikisinin de doğuştan gelen herhangi bir kalıtsal hastalığı veya süregelen rahatsızlığı olup olmadığı araştırılmalıdır.
- Evli çiftlerde kan uyuşmazlığı (Rh) faktörü bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir.
- Bulaşıcı bir hastalık varlığı olup olmadığı araştırılmalıdır.
- Evli çiftlerin çocuk yapmak için istekli ve hazır oluşları araştırılmalıdır.
- Evli çiftlerin çocuk yapmayı istedikleri dönemdeki sağlık durumlarının çocuk yapıp yapmamaya uygunluğu araştırılmalıdır.
- Hamilelik sürecinin başladığı andan doğuma kadar olan dönemde düzenli doktor kontrolleri uygulanmalıdır.
- Anne, sürecinde dikkat etmesi gereken kurallara uymalıdır.
- Hamilelikte sağlığın korunmasına ve beslenmeye özen gösterilmelidir.
- Doğumdan sonra bebeğin bakımına, sağlığına dikkat edilmeli ve ortaya çıkabilecek kazalara karşı gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Herhangi bir nedenle ortaya çıkan zedelenmenin daha fazla hasara yol açmaması için önlem almalı.
- Zedelenmiş vücut bölümünün dışında kalan diğer özelliklerinin etkin gelişimini sağlamak için çaba harcanmalıdır.
- Zedelenme meydana geldiği zamana kadar kazanılmış olan diğer becerilerin kaybedilmemesi için gerekli önlemler alınmalıdır (48).

2.3.2. Engelliliğin sonuçları

Engelli bireylerin toplum içerisinde karşılaştıkları birçok sorun bulunmaktadır. Sosyal dışlanma söz konusu sorunların başında gelmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde engelli bireylerin dışlanması, engelli bireylere acıma, ikinci sınıf insan olarak görme, yük veya yetersiz olarak değerlendirme gibi yanlış bir algı görülmektedir. Söz konusu tanımlara maruz kalan engelli bireylerin bağımsız olma, özgürleşme ve sorumluluk alma süreçlerinde bazı sorunlar yaşamaları söz konusudur. Bunun yanında toplum tarafından dışlanan bireylerde eğitim ve mesleki fırsatlardan yeterli düzeyde yararlanamama, eş ve arkadaş seçiminde kısıtlılık, sosyal açıdan izole olma, sosyal yalnızlık, tacize uğrama ve intihar etme gibi olumsuzluklarda sıklıkla görülmektedir (44).

Arslan ve diğeri (2014) tarafından yapılan araştırmada görme engelinin sonucu olarak görme engelli bireylerin yaşadıkları sorunların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada görme engelli bireylerin özellikle istihdama katılım konusunda önemli sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Bunun yanında görme engeline bağlı olarak bireylerin sosyal ve eğitsel faaliyetlere katılım konusunda sorunlar yaşadıkları belirlenmiş, ulaşım konusunda da bazı sorunları olduğu tespit edilmiştir (14). Bekci (2012) tarafından yapılan araştırmada da engelli bireylerin sosyal hayatlarında birçok sorun ile karşılaştıkları belirtilmiş, hatta bazı sorunların sahip olunan engellerden bile büyük problemler ortaya çıkardığı ifade edilmiştir (50).

Durduran ve Bodur (2009) tarafından yapılan araştırmada, engelli çocuklarda sahip olunan engelliliğin çeşitli sağlık sorunlarına neden olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında normal gelişim gösteren çocuklarda kıyaslandığı zaman engelli çocukların sahip oldukları engelin dışında daha fazla sağlık sorunları ile karşılaştıkları belirlenmiştir. Engelli ocukların yaklaşık olarak öte birisinin sahip olduğu engelinin yanında ayrıca kronik hastalığa sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (51).

Engelliliğin ortaya çıkardığı olumsuzluklardan birisi engelli bireylerin sahip oldukları dezavantajlar nedeniyle d şuk eğitim düzeyine sahip olmalarıdır. Özellikle  lkemizde engelli bireylerin okur-yazarlık düzeylerinin oldukça d şuk olduğu belirtilmektedir. Engelli bireylerin istihdama katılım düzeyleri de d şuktur. İstihdama katılım düzeylerinin d şuk olması engelli bireylerin toplumla bütünleşmelerinde de önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Engelliliğin diğer bir sonucu ise yoksulluktur. Dünyanın gelişmiş ülkelerinde bile engelli bireylerin çoğunluğunun yoksulluk içinde yaşadıkları ifade edilmektedir (43).

Engel grupları içerisinde önemli bir orana sahip olan zihinsel engellilik birçok sağlık sorununu da beraberinde getirmektedir. Zihinsel engelli bireylerin bakım ve tedavileri hayatları boyunca sürmektedir. Zihinsel engelli bireylerin sahip oldukları rahatsızlıklar aile bireylerinin de psikolojik, ruhsal, duygusal ve ekonomik açıdan yıpranmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin ailelerinin de psikolojik ve sosyal destek almak zorunda oldukları belirtilmektedir (52). Zihinsel veya bedensel engelli çocuğa sahip aileler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip aileler üzerinde yapılan araştırmalarda, engelli çocuğa sahip olan ailelerin ruhsal açıdan engelli çocuğa sahip olmayan ailelere kıyasla daha fazla zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir (53,54). Kurt ve diğeri (2008) tarafından yapılan benzer bir araştırmada da zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin çeşitli sosyal sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu

araştırma bulguları engelliliğin sadece engelli bireyler açısından değil, aynı zamanda çevrelerinde bulunan insanlar açısından da bazı olumsuz sonuçları olduğunu göstermektedir (55). Özşenol ve diğerleri (2003) tarafından yapılan benzer bir araştırmada da engelli bireylerin ailelerinin birçok problemle karşılaştıkları belirtilmiştir (56).

2.3.3. Engellilik sınıflandırması

Genetik açıdan ele alındığı zaman biyolojik bir hastalık olarak tanımlanan engellilik, sosyal yaklaşımla ele alındığı zaman çevresel faktörlere göre değerlendirilmektedir. Toplum içerisinde en sık karşılaşılan engel gruplarının içerisinde işitme engelliler, zihinsel engelliler, bedensel engelliler ve görme engelliler bulunmaktadır (57). Söz konusu engel gruplarında bulunan bireylerin çoğunluğunun engeli hayat boyu kalıcı olmaktadır. Buna karşılık bazı engel türleri hayat boyu devam etmemektedir. Bazen insanların uykusuzluk veya dikkat eksikliği gibi nedenlere bağlı olarak çeşitli düzeylerde engellilik yaşamaları söz konusudur (50).

2.3.3.1. Zihinsel Engelliler

İnsanların bilgiyi öğrenme ve bilgiyi akılda tutmalarının sağlayan, insanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellikleri zekâdır. Zekâ özelliği birtakım özellikleriyle doğuştan itibaren ortaya çıkan ve yaşam boyu belirli bir gelişim seyri gösteren olgudur (58,59). Gelişim süreci içerisinde zekâ düzeyinde bazı yetersizlikler görülebilmektedir. Zihinsel yetersizlik olarak değerlendirilen söz konusu yetersizlikler özünde gelişimsel yetersizliğin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Literatürde gelişimsel yetersizlik ile zihinsel yetersizlik kavramları eş anlamlı olarak kullanılsa da, söz konusu iki kavram arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin; gelişimsel yetersizlik kavramı zihinsel yetersizliğin dışındaki birçok gelişim alanını kapsamaktadır. Dolayısıyla gelişimsel yetersizlik kavramı zihinsel yetersizlik kavramından daha geniş kapsamlı bir konudur (60.). Toplum içerisinde zihinsel engelli bireyleri tanımlayan çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Buna göre zihinsel engelli bireyler genellikle “bazı becerileri yerine getiremeyen birey”, “zihinsel gelişimi geride olan birey”, “hayatını sürdürmek için başkalarına muhtaç birey” ve “sosyal hayatında engellenmiş birey” gibi tanımlarla anılmaktadır (61).

Toplum içerisinde en sık karşılaşılan engel gruplarından birisi zihinsel engellilerdir. Toplum içerisinde en sık karşılaşılan engel gruplarından birisi olmalarına rağmen zihinsel engelli bireyler hakkında toplumun bilgi düzeyi oldukça düşüktür. İnsanlar genellikle zihinsel engelli bireylerin hiçbir işe yaramayacaklarını ve bireysel olarak bir şeyler ile ilgilenemeyeceklerini düşünmektedirler (62).

Zihinsel yetersizlikler bireyin hayatında yerine getireceği birçok işleve sınırlılık getirmektedir. Özellikle zihinsel işlevlerle ilgili olan birçok uyumsal beceri alanında (özbakım becerileri, sosyal beceriler, toplum hizmetlerinden yararlanma, sağlık, güvenlik, serbest zaman aktivitelerine katılım vb.) ciddi yetersizlikler görülebilmektedir (63). Zihinsel engellilik diğer kronik rahatsızlıklarda olduğu gibi bireyin hayatında ömür boyu süren kalıcı hasarlar verebilmektedir (52).

Zihinsel engelli bireylerin sahip oldukları engel düzeyine göre yardıma muhtaç olma durumları farklılaşmaktadır. Buna göre zihinsel engelli bireyler sınırlı desteğe ihtiyaç duyanlar, aralıklı desteğe ihtiyaç duyanlar, yaygın desteğe ihtiyaç duyanlar ve kapsamlı desteğe ihtiyaç duyanlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Zihinsel engelli bireylerde uygulamalı davranış becerilerinin kazandırılmasına yönelik eğitim verilmekte olup, verilen eğitim hizmetleri ile zihinsel engelli bireylerin toplum içerisinde daha rahat yaşamalarına imkân tanınmaktadır (63).

Zihinsel engelli bireyler sahip oldukları zihinsel yetersizliklere bağlı olarak hem zihinsel hem de bedensel açıdan toplumun beklentilerini karşılayamazlar. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerin yaşadıkları sosyal çevreye uyum sağlama konusunda sorunlar yaşamaları söz konusudur (64). Hayata karşı motivasyonları düşük olduğu için bir işe başlama ve başladıkları işleri bitirme konusunda kendilerine güvenleri azdır. Hayatlarının her alanında öğrenilmiş çaresizliği yaşama eğilimindedirler (63). Zihinsel engelli bireylerin genel olarak yaşadıkları diğer sorunlar şu şekilde sıralanabilir;

Öğrenme: Normal gelişim gösteren bireylerle kıyaslandığı zaman zihinsel engelli bireylerin öğrenme becerileri daha düşüktür. Bunun yanında öğrenme süreçlerinde yaşadıkları sorunlar zihinsel engelli bireylerin en belirgin özellikleridir.

Dikkat becerileri: Zihinsel engelli bireyler genellikle kısa süreli ve dağınık bir dikkat becerisine sahiptirler. Dikkat becerilerinin kısa ve dağınık olması zihinsel engellilerin eğitim hayatlarında önemli sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.

Hatırlama becerileri: Zihinsel engelli bireyler kısa süreli bellekte bulunan bilgileri uzun süreli belleğe aktarma konusunda sorun yaşarlar. Ancak uzun süreli belleğe ilişkin sorun yaşamazlar. Bu nedenle iyi öğrendiği bir bilgiyi uzun süre sonra anımsayabilirler.

Akademik başarı: Zihinsel engelli bireylerin akademik başarı düzeyleri normal gelişim gösteren bireylere kıyasla daha düşüktür. Zihinsel engelli bireyler okuma ile okuduğunu anlama konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadırlar.

Mesleki uyum ve başarı: Hafif zihinsel engelli bireyler basit özelliklere sahip olan ve karmaşık işlemler gerektirmeyen meslek kollarında iş bulabilmektedirler. Ancak orta ve ağır zihinsel engelli bireyler belirli bir denetim altında güvenlik önlemleri alınarak çalıştırılmak zorundadırlar.

Kişilik ve sosyal özellikleri: Zihinsel engelli bireylerde yetersizlik ve engellenme duyguları sık sık ortaya çıkmaktadır. Bunun temelinde geçmişte yaşadıkları başarısızlıklar bulunmaktadır. Bu durum zihinsel engelli bireylerin özgüvenlerinin ve kendilerini ifade etme düzeylerinin düşük olmasına, sosyal yaşantılarında sorunlu kişilik yapısına sahip olmalarına neden olmaktadır (65).

Eripek (2009) zihinsel engelli bireylerin genel özelliklerini şu şekilde sıralanmıştır; Güdüsel ve davranışsal özellikleri: Dış kontrol odağı, güdüsel özellikler, dışa yönelim, başarısızlık beklentisi ve kendini düzenleyici davranışları sınırlıdır. Psikiyatrik sorunların yanında bazı sosyal ve davranışsal problemler de gözlenmektedir.

Öğrenme özellikleri: Bilişsel alanlarda problemler yaşarlar. Genellikle öğrenmeye ilişkin olarak dikkat, aracı stratejiler ve bellek konusunda birtakım problemleri bulunmaktadır.

Konuşma ve dil özellikleri. Dil gelişiminde gecikme görülmekle beraber, konuşma ve dil problemlerinin yaygın olarak görülmesi söz konusudur.

Fiziksel gelişim özellikleri: Gecikmiş motor gelişim ve duyuşsal bozukluklar yaygın olarak görülmektedir. Serebralpalsi ve nöbet bozukluklarına sıklıkla rastlanır ve downsendromlu bireylerle ortak fiziksel özellikleri gösterirler.

Eğitim özellikleri: Eğitim hizmetleri genellikle normal eğitim sınıflarında sağlanmaktadır. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) ile akademik gelişimlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır (60).

Zihinsel engellilik doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası bazı olumsuz faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (63). Zihinsel engellilik bazı çevresel (annenin gebelik sürecinde bilinçsiz ve kontrolsüz ilaç kullanması), sosyal (yoksulluk, yetersiz beslenme vb.) veya psikolojik (ihmal, istismar vb.) faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Doğumdan sonraki süreçte çocuk ve ebeveyn arasındaki bağlılık düzeyi, ciddi hastalıklar geçirme ve çeşitli yaralanmalara maruz kalma gibi faktörler zihinsel engel oluşumunu tetikleyebilmektedir. Düşük doğum ağırlığı veya erken doğum gibi unsurlara bağlı olarak da çocuklarda gelişimsel bozukluklar ve zihinsel engel görülme olasılığı

artmaktadır. Ancak söz konusu olumsuz faktörlerin varlığı bireyde her zaman zihinsel engel oluşacağı anlamına gelmemektedir. Bunun yanında söz konusu olumsuzluklar bazen zihinsel yetersizliğin dışında serebralpalsi ve otizm gibi diğer gelişimsel bozukluklara da neden olabilmektedir(60). Tekin-İftar (2010) zihinsel engelliliğe neden olan unsurları yapısal ve edinilmiş nedenler olarak iki gruba ayırmıştır. Buna göre zihinsel engelliliğe neden olan yapısal nedenler genetik bozukluklar, kromozom bozuklukları ve kalıtsal metabolik bozukluklar olarak üç grupta değerlendirilmektedir. Zihinsel engelliliğe neden olan edinilmiş faktörlerin ise travma ve yaralanmalar, madde bağımlılığı, toksik etki, beslenme yetersizlikleri, çevresel unsurlar ve enfeksiyonlardan meydana geldiği belirtilmiştir (66).

Zekâ testlerinin geliştirilmesinin ardından zihinsel engelli bireylerin sınıflandırılmasında zekâ testlerinden aldıkları puanlar kullanılmaya başlanmıştır (Sucuoğlu, 2010b: 73). Bu sınıflandırmada yapılırken zihinsel engelli bireylerin IQ (IntelligenceQuotient) test puanları dikkate alınmaktadır (67). Uygulanan zekâ testinde IQ puanı 50/55-70 arası olanlar hafif, 40/50-55 puan arası olanlar orta ve 20-25-30-35 puan düzeyinde olanlar ise ağır zihinsel engelli olarak sınıflandırılmaktadır (Kızar ve diğerleri, 2015). Zihinsel engelli bireylerin IQ puanlarına göre sınıflandırılmalarına ve zekâ puanlarına göre alabilecekleri eğitime ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 2-2 Engel Türlerine Göre zihinsel Engelli Bireylerin Eğitimi (65)

Zekâ Puanı	Zekâ Düzeyi ve Engel Grubu	Eğitim Alabileceği Kurum
110-90	Normal Zekâ	Normal sınıfta eğitim
89-70	Sınır Zekâ (Ağır Öğrenir)	Normal sınıfta eğitim
69-50	Hafif Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Kaynaştırma Eğitimi - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
49-35	Orta Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Özel Eğitim Sınıfı veya Kaynaştırma Eğitimi - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
34-20	Ağır Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Eğitim Uygulama Okulu - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
19-0	Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli	Klinik Bakım - Evde Bakım

Zihinsel engellilik tarihin çok eski dönemlerinden beri toplumsal yaşamda yer alan bir olgu olmakla beraber, zihinsel engelli bireylere ilişkin olarak tarihin her döneminde farklı yaklaşımlar içinde bulunulmuştur. 17. ve 18. yüzyıllarda zihinsel engelli bireylerin eğitimlerine ilişkin herhangi bir girişim olmadığı, Rönesans ile birlikte zihinsel engelli bireyleri eğitimlerine önem verilmeye başlandığı belirtilmektedir. Zihinsel engelli bireylerin eğitimlerinde sistemli bir biçimde çalışmalar yapılmasına 19. Yüzyılda rastlanmıştır. 20. Yüzyılın başlarında zihinsel engelliliğin temel nedeninin genetik unsurlar olduğu düşünülmüş, bu dönemde zihinsel engelli bireyler kısırlaştırılmış veya bakım evlerine hapsedilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren engelli bireylerin daha iyi şartlarda yaşamaları, normal gelişim gösteren akranları ile aynı sınıflarda eğitim görmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Günümüzde de zihinsel engelli bireylerin eğitim ve tedavi süreçlerine ilişkin yasal düzenlemelerin ve sunulan sosyal hakların arttığı görülmektedir (68).

2.3.3.2. Bedensel Engelliler

Sinir sisteminde meydana gelen zedelenmeler, hastalıklar ve genetik problemler ve kazalar sonucunda eklem, kas ve iskelet sistemlerinin fonksiyonlarını yerine getirememeleri sonucunda ortaya çıkan engel türüne “bedensel engel” adı verilmektedir (67). Diğer bir tanıma göre bedensel engellilik “hareket ile ilgili yetersizlik” olarak tanımlanmaktadır (69).

Doğuştan gelen veya doğumdan sonra çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan bedensel engeller genellikle solunum, endokrin sistem, kas, iskelet ve kardiyovasküler sistem rahatsızlıklarına bağlı olarak gelişebilmektedir. Ayrıca doğumdan sonra fiziksel görünüşünde herhangi bir sorun bulunmayan zihinsel engelli ve öğrenme güçlüğü olan bireylerde demotorsal gelişimdeki eksiklik ve gecikmeler zamanla bedensel engellilik ortaya çıkabilmektedir. Çünkü motor gelişimde meydana gelen eksiklik veya gecikmeler kişinin birçok motorsal ve bedensel hareketi yerine getirmesine engel olmaktadır (70).

Bedensel engelli bireyler sadece fiziksel açıdan değil, diğer sağlık alanları açısından da bazı problemler ile karşılaşmaktadırlar (69). Bedensel engelli bireylerin günlük hayatta genellikle sosyal ve duygusal alanlarda önemli sorunlar yaşadıkları da belirtilmektedir. Bedensel engelli bireylerin kendilerine güvenleri düşüktür. Bedensel engellilerin küçük yaşlardan itibaren akranları ile aralarındaki farklılıkları kabul edip benimsedikleri bilinmektedir. Ergenlik döneminde akran ilişkilerine duyarlılık arttığı için bu dönemde

bedensel engelli bireylerin ciddi sosyal sorunlar yaşamaları söz konusudur. Bazı çocuklar eğitim hayatlarına bedensel engel ile başlayabildikleri gibi, bazı çocuklar ise eğitim hayatına atıldıktan sonra bedensel engel sahibi olabilmektedirler. Bu nedenle eğitim hayatında bedensel engellilere daha iyi hizmet verilebilmesi için öncelikli olarak öğretmenlerin bireyin engel düzeyi hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir (71).

2.3.3.3. Görme Engelliler

Görme engelli kişiler halk dilinde “kör” olarak tanımlanmakla beraber, kör kavramı her görme engelli birey için geçerli bir kavram değildir. Görme engeline ilişkin yapılan yasal tanımlamada uygulanabilecek tüm müdahale ve düzeltmelere rağmen görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişiler görme engelli olarak değerlendirilmektedir. Yasal tanıma göre bir insanın görme engelli olup olmaması belirli bir mesafeden görüp görmemesine bağlıdır. Yasal tanımda belirtilen 20/200 oranı normal görme becerisine sahip bir kişinin 200 feet uzaklıktan gördüğünü görme engelli bireyin 200 feet mesafeden görmesini ifade etmektedir. Yapılan bu yasal tanımlamaya göre görme engelli bireylerin tamamının görme yetisinden tamamen mahrum olmaları söz konusu değildir (67).

Görme duyusunda meydana gelen yetersizlikler doğum öncesinde ortaya çıkabileceği gibi doğumdan hemen sonra da ortaya çıkabilmektedir. Bazen normal gelişim gösteren bireylerinde çeşitli kazan ve travmalara bağlı olarak görme duyularını kaybetmeleri söz konusudur. Doğuştan görme yetersizlikleri doğum ile birlikte ortaya çıkmakta olup, kör olma durumu görme belleğinden önce oluşabilmektedir. Bu durum bireyin yaşantısını ve erken bilgi edinebilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Normal görme becerisine sahip bireyler çeşitli olumsuzluklar nedeniyle zamanla görme yeteneğini kaybetse bile hayatın birçok alanında doğuştan görme engelliler ile kıyaslandıkları zaman daha avantajlı durumdadırlar (72).

Görme yetersizliği bireyin bilişsel gelişiminin yanında sosyal ve davranışsal özelliklerini, bağımsız hareket etme ve günlük yaşam aktivitelerini, bunun yanında iletişim ve yönelim becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle görme engellilerin özel eğitime gereksinimleri bulunmaktadır. Görme engelli bireylerin temel eğitim hizmetlerinden en verimli biçimde yararlanabilmeleri için öncelikle bireyin engel düzeyinin iyi değerlendirilmesi ve birey hakkında doğru kararların alınması gerekmektedir. Ayrıntılı değerlendirme süreçlerinde göz ile ilgili tıbbi verilere, fonksiyonel görme verilerine ve

bireyin gereksinimlerine yönelik bilgilere ulaşılması oldukça önemlidir(72). Görme engelli bireylere yönelik eğitim hizmetleri en çok sınırlayıcıdan en az sınırlayıcıya doğru sıralandıkları zaman sırasıyla yatılı özel eğitim kurumları, gündüz eğitimi veren özel eğitim kurumları, genel eğitim okullarında kaynak oda ve genel eğitim sınıflarında eğitim alma şeklinde sıralanmaktadır. Ülkemizde görme engelli bireylerin eğitimleri genellikle Milli Eğitime Bakanlığı'na bağlı örgün eğitim kurumlarında sağlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde görme engellilerin genel eğitim sınıflarında temel eğitim hizmetlerinden yararlandıkları, ülkemizde de son yıllarda görme engellilerin genel eğitim sınıflarında temel eğitim hizmeti alma oranlarının arttığı belirtilmektedir (71).

Görme engelli bireyler sahip oldukları engele bağlı olarak açık alanlarda rahat hareket etme becerileri kısıtlıdır. Görme engellilerin açık alanda rahat hareket etmelerini engelleyen unsurların başında şehir planlamalarının genellikle görme engellilere uygun yapılmaması yatmaktadır. Söz gelimi trafik ışıklarında görme engelli bireylerin karşıya geçmeleri için gerekli olan sesli sistemler hala yaygın olarak kullanılmamaktadır. Bunun yanında yolların ve kaldırımların biçimsiz olması, kaldırımlarda elektrik direği, esnaflara ait tezgahlar, çıkıntı ve çukurlar bulunması da görme engellilerin açık alanda rahat hareket etme becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir (73).

2.3.3.4. İşitme engelliler

İşitme süreci “işitme gücü” olarak tanımlanmakta olup, işitme engelini anlayabilmek için öncelikle duyulan seslerin neleri içerdiğinin bilinmesi gerekmektedir. Sesler duyuldukları andan itibaren hava moleküllerinin titreşimi ile birlikte zihinse belirli şablonlar oluşur. Algılanan sesler frekans ve yükseklik (çok düşükten çok yükseğe), şiddet veya gürültü (çok kısıktan çok yükseğe) terimleri ile anılmaktadır. Dışarıdan gelen sesler öncelikli olarak dış kulak tarafından toplanır ve sesler orta kulağa aktarılır. Daha sonraki süreçte sesler iç kulaktan beyine iletilir ve beyin duyulan sesi anlamlandırır (74).

Kısmi ya da tamamen tek veya iki kulağında işitme kaybı olan bireyler “işitme engelli” olarak tanımlanmaktadır (43). Özel Eğitim Hizmetleri Yönergesi'ne göre işitme engelli birey “İşitme yetisinin kısmen veya tamamen kaybı nedeniyle konuşma edinmede, dili kullanmada ve iletişim kurmada güçlükler yaşayan, bu nedenle destek ve özel eğitim hizmetleri almaya muhtaç birey” olarak tanımlanmıştır (74). Çocuklar doğumdan itibaren birçok bilgiyi işitme duyularını kullanarak öğrenirler. Herhangi bir işitme engelinin

bulunmaması durumunda bebekler birkaç haftalık iken ebeveynlerinin seslerini algılamaya başlarlar. Böylece bebekler işitme yolunu kullanarak çevreyi anlama ve çevre ile iletişim kurma eğiliminde bulunurlar. Yine bu süreçte bebekler duydukları seslere anlamlar vermeye, insanların duygu ve düşüncelerini anlamlandırmaya çalışırlar. Zaman içerisinde dil ve öğrenme becerilerinin kazanılması da işitme duyusu yardımı ile sağlanmaktadır. Ancak işitme engelli çocukların dil ve iletişim becerilerinde bazı bozukluklar meydana gelmektedir. Bu nedenle işitme engelli çocukların dil ve iletişim becerileri kazanabilmeleri için özel eğitim almaları gerekmektedir. Çünkü dil ve iletişim becerilerindeki bozukluklar zamanla bireyin eğitim hayatında ve meslek yaşantılarında da bazı sorunlarla karşılaşmasına zemin hazırlamaktadır (67,74). Bu nedenle işitme engelli bireylerin normal gelişim gösteren bireylerin yaşantı kalitelerine ulaşmaları oldukça zordur (71). Bu noktada işitme engelli bireylerde küçük yaşlardan itibaren özel eğitim hizmetlerine yönlendirilme ortaya çıkabilecek birçok sağlık sorununu ve bireyin gelecekte yaşayacağı problemleri en aza indirmede oldukça önemlidir (75).

İşitme kaybına neden olan birçok unsur bulunmaktadır. Söz konusu unsurlar genetik ve kalıtsal unsurlar, doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrasında meydana gelen unsurlar ve konuşma sonrası unsurlar olarak ele alınmaktadır. İşitme kaybının derecesi ve çeşidi kaybın meydana geldiği yaşa, çocuğun zihinsel gelişimine, çocuğun ve çevrenin işitme yetersizliğine yönelik tutumuna göre farklılaşmaktadır. İşitme yetersizliğinin tedavi edilmesinde ve işitme kaybının ortaya çıkaracağı sorunların en aza indirilmesinde erken teşhis oldukça önemlidir. İşitme engellilerde erken teşhis erken müdahalenin de ilk adımıdır (74).

İşitme engelli bireylerin eğitimlerinde birtakım yöntem, araç ve gereçlerden yararlanılmaktadır. İşitme engellilere genel iletişim becerilerinin kazandırılmasında sözel iletişim yöntemleri, tüm iletişim yöntemleri, işaret dili ile öğretim yöntemi, iki dil ve iki kültür yöntemi kullanılmaktadır. İşitme engelli bireylerde iletişim becerilerinin en iyi biçimde geliştirilmesi için hangi yöntemin daha etkili olduğu hala tartışma konusudur. İşitme engeline destek olarak iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlayan cihazlar bulunmaktadır. İşitme engellilerin en sık kullandıkları işitme cihazlarının başında telekomünikasyon cihazları, yardımcı dinleme cihazları, uyarı cihazları ve bilgisayardaki konuşmayı metin cümlesine çeviren bilgisayar programları kullanılmaktadır (74). İşitme engelli bireylerin iletişim becerilerinin desteklenmesi için geliştirilen cihazlar bireyin işitme engel düzeyine göre farklılık gösterebilmektedir (76).

2.4. Engellilerde Sporun Yararları

Son yıllarda toplum içerisinde herkese hitap eden spor etkinlikleri engelli bireyler için de farklı biçimlerde uygulanmaya başlanmıştır (77). Normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi engelli bireylerde de spora katılımın birçok yararı bulunmaktadır. Engelli bireylerde spora katılımın temel amaçları şu şekilde sıralanmaktadır;

- Engelli bireylerin hareket gereksinimlerini karşılamak,
- Engellilerin izole edilmişlik duygularından kurtulmalarını sağlamak,
- Engelli bireylerde başarıma duygusunu geliştirmek,
- Engelli bireylerin sosyalleşmelerine katkı sağlamak,
- Engelli çocuklardaki gelişimi gözler önüne sererek engelli çocukların ailelerinin umutsuzluğa düşmelerini engellemek,
- Belirli bir spor dalında yetenekli olan engelli çocukların ilgili spor dallarında üst düzey sporcu olmalarına katkı sağlamak (42).

2.4.1. Genel sağlık üzerine yararları

Engelli bireylerde bazı kronik hastalıkların oluşmasını önlemede spora katılımın faydalı olduğu bilinmektedir. Engelli bireylerde spora katılım kemik mineral yoğunluğunun artırılmasına, buna paralel olarak osteoporozun önlenmesine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında engelli bireylerde sporun genel sağlık üzerine yararlarının başında obezitenin önlenmesi, diyabet oluşumunun engellenmesi, hipertansiyon riskinin azaltılması ve mental sağlığın korunması gibi faydalar gelmektedir (78). Engelli bireyler üzerinde yapılan çeşitli araştırmalarda da düzenli olarak spora katılımın sağlıkla ilişkili yaşam kalitesinin artmasına katkı sağladığı belirlenmiştir (79,80,81).

Bilindiği gibi engelli bireyler birçok özbakım becerilerini yerine getirmede ailelerine bağımlı yaşamaktadırlar. Ancak spor etkinliklerine katılım engelli bireylerin sağlıkla ilişkili özbakım becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Zihinsel engelli bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada, düzenli olarak atletizm sporuna katılan zihinsel engelli bireylerin kişisel temizlik becerilerinin geliştiği tespit edilmiştir (82).

2.4.2. Motorsal açıdan yararları

Bilindiği gibi engelli bireylerin motor beceri gelişimlerinin normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha düşük olduğu bilinmektedir. Bu durum engelli bireylerin motor gelişim süreçlerinde bazı sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu noktada özellikle küçük yaşlardan itibaren engelli bireylerin motor beceri düzeylerinin geliştirilmesinde spora katılım oldukça önemlidir (83). Engelli bireylerde spor etkinliklerine katılmak motorsal gelişim desteklenmesinde önemli bir rehabilitasyon aracı olarak değerlendirilmektedir (42).

Zihinsel engelli kız çocuklarında jimnastik çalışmalarına katılımın motor beceri gelişimi üzerine etkilerinin incelendiği bir araştırmada, düzenli olarak jimnastik çalışmalarına katılımın zihinsel engelli kız çocuklarının denge performanslarının gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (84).Eğitilebilir zihinsel engelli bireyler üzerinde yapılan benzer bir çalışmada, özel eğitim kurumlarında öğrenci olan eğitilebilir zihinsel engelli çocukların bazı motorsal becerilerinin geliştirilmesinde basketbol çalışmalarının etkinliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda haftada 2 gün olmak üzere 12 hafta boyunca düzenli basketbol çalışmalarına katılmanın dikey sıçrama, el kavrama kuvveti, reaksiyon zamanı, koşu zamanı ve denge beceri gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir (85).Zihinsel engelli bireyler üzerinde yapılan çeşitli araştırmalarda da farklı spor etkinliklerine katılımın bazı motorsal performans parametreleri üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır (86,87,88,89,90,91,92).

Genç yaş gruplarında bulunan engelli bireylerde olduğu gibi, orta ve ileri yaş grubunda bulunan engelli bireylerde de spora katılımın motor performans üzerine olumlu etkileri bulunmaktadır. Orta ve ileri yaş grubunda bulunan, yaşlı ve engelli bakım merkezinde bulunan bireyler üzerinde yapılan bir araştırmada haftada iki gün boyunca yürüme, sekme, koşma ve top fırlatma gibi temel hareket beceri çalışmaları uygulanmıştır. Sekiz haftalık uygulamanın ardından kızların motorsal performans parametrelerinde anlamlı bir farklılık gözlenmezken, erkeklerin atma, koşma, sekme, koşma gibi kaba motor becerilerinde anlamlı bir gelişme meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır (93).

İşitme engelli bireyler üzerinde yapılan diğer bir araştırmada işitme engelli bireylerde oyun etkinliklerine katılımın motorsal beceri gelişimi üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Deney ve kontrol gruplu olarak gerçekleştirilen araştırmada deney grubunda bulunan işitme engellilere 4 ay boyunca denge, sürat, çabukluk,

koordinasyon ve kuvvet becerilerini içeren eğitsel oyunlar uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda 40 m rampa tekerlekli sandalye taşıma, 30 sn mekik, barfikste kol tutma, flamingo denge, disklere dokunma, esneklik, 30 saniye şınav, 40 m rampa yürüyüş, barfikste kol çekme, sağ el kavrama kuvveti ve dikey sıçrama parametrelerinde deney grubunun lehine anlamlı gelişmeler meydana geldiği tespit edilmiştir (94).

2.4.3. Fiziksel açıdan yararları

Engelli bireylerde sahip olunan engel türüne göre bazı postural (duruş) bozukluklar meydana gelmektedir. Engelli bireylerin fiziksel duruş bozukluklarının temelinde genellikle motor kontrol, hareket açıklığı, yapısal ekstremite bozuklukları, hareket açıklığı, kassal özellikler, çeşitli antropometrik parametreler ve bazı fizyolojik bozukluklar yatmaktadır. Engelli bireylerde sahip olunan engel türüne göre ortaya çıkan postural bozuklukların önlenmesinde veya en aza indirilmesinde spora katılım koruyucu bir yarar sağlamaktadır (95).

Görme engelli bireyler üzerinde yapılan bir araştırmada göreme engelli bireylerin spora katılım durumlarına göre bazı fiziksel performans parametrelerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada diğer görme engelli bireyler ile kıyaslandığı zaman spor yapma alışkanlığı bulunan görme engelli bireylerin kas-sinir sistemlerinin daha iyi çalıştığı belirlenmiştir. Bunun yanında spor yapma alışkanlığı olan görme engellilerin fiziksel uygunluklarının geliştirilmesinde spor etkinliklerine katılımın faydalı sonuçlar ortaya koyacağı belirtilmiştir (96).

Engelli bireylerin fiziksel aktivite düzeyleri düşük olduğu için fiziksel uygunluk düzeyleri de normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha düşüktür. Özellikle zihinsel engelli bireylerin fiziksel aktiviteye yetersiz katılımlarından dolayı fiziksel uygunluk düzeylerinin düşük olduğu ifade edilmektedir. Ancak zihinsel engelli bireylerin iyi programlanmış spor etkinliklerine dâhil edilmelerinin fiziksel uygunluk gelişimini desteklediği bilinmektedir (97). Zihinsel engelli çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada düzenli uygulanan güç ve kuvvet egzersizlerinin fiziksel performans gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir (92).

2.4.4. Psikolojik ve sosyal açıdan yararları

Küçük yaş grubunda bulunan engelli bireylerde spor ve oyun etkinliklerinin korku, stres ve davranış problemleri gibi bazı klinik problemlerin önlenmesinde koruyucu bir role sahip olduğu belirtilmektedir (98). Bunun yanında engelli bireylerde spor etkinliklerine katılmak güven, disiplin, rekabet gücü ve arkadaşlık hislerini uyararak engelli bireylerin sosyal roller kazanmalarına da katkı sağlamaktadır. Bu özellikleri nedeniyle sporun engelli bireylerin sosyalleşmelerinde önemli bir araç olduğu ifade edilmektedir. Engelli bireylerin hem içinde buldukları ruh hali hem de çevresel uyarılar nedeniyle yüksek öfke ve saldırganlık düzeyine sahip oldukları bilinmektedir. Söz konusu öfke ve saldırganlığın kontrol altına alınmasında spora katılımın olumlu etkileri bulunmaktadır (42). İşitme engelli bireyler üzerinde yapılan bir araştırmada genç işitme engelli bireylerin öfke düzeylerinin azaltılmasında spora katılımın faydalı sonuçlar verdiği tespit edilmiştir (99).

Taşkın (2014) engelli bireylerde sporun psikolojik ve sosyal açıdan faydalarını şu şekilde sıralamıştır;

- Engelli bireylerde spor etkinliklerine katılım bireyin kendi engeli ile başa çıkmasına katkı sağlar,
- Düzenli spor etkinliklerine katılım ile engelli bireylerin özgüven düzeyleri yükselir,
- Spor etkinlikleri engelli bireylerin benlik gelişimlerini destekler,
- Spor, engelli bireylerin iletişim ve paylaşımcı olma becerilerini geliştirir,
- Spor etkinliklerine katılım engelli bireylerin yaşam motivasyonlarını artırır,
- Spor etkinlikleri ile engelli bireylerin hoşgörü, işbirliği ve dürüstlük gibi becerilerinin gelişimi desteklenir (100).

Zihinsel engelli bireylerde iyi programlanmış spor etkinlikleri bireyin çevreye uyumunu arttıran, özgüven düzeyini yükselten ve sosyal özelliklerini geliştiren birer araç olarak değerlendirilmektedir (91). Spor etkinliklerine dâhil edilmeleri otizm gibi ağır zihinsel engelli bireylerin dahi sosyalleşmelerine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle otizmlili çocuklarda normal rehabilitasyon süreçlerinin içerisine spor etkinlikleri de dahil edilmektedir. Otizmlili çocuklarda spor etkinlikleri terapi sürecinde genellikle oyun formatında verilmekte olup, spor etkinlikleri otizmlili bireylerin bazı sosyal özelliklerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (101).

Spora katılımın bedensel engelli bireylerin sosyalleşme düzeyi üzerine etkilerinin incelendiği bir araştırmada, düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunan bedensel engelli

bireyler ile herhangi bir spor etkinliğine katılmayan sedanter bedensel engelli bireylerin bazı sosyal becerileri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonunda spor yapan bedensel engelli bireylerin sosyalleşme düzeylerinin ve bazı sosyal davranışlarının (grup üyeliği, arkadaş edinme, rekabet duygusu, takım çalışmasına önem verme, ulusal değerlere bağlılık) sedanter bedensel engelli bireylere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (102).

Orta düzey zihinsel engelli çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada ebeveyn görüşlerine göre zihinsel engellilerde spora katılımın sosyal gelişim üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya düzenli olarak spor etkinliklerine katılan orta düzey zihinsel engelli çocuğa sahip toplam 19 ebeveyn katılmıştır. Araştırmanın sonunda, ebeveyn görüşlerine göre spor etkinliklerine katılımın orta düzey zihinsel engelli bireylerde bazı sosyal gelişim özelliklerinin (iletişim becerileri, toplumda kabul görme düzeyleri) desteklenmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir (103). Büyükyıldırım ve diğerleri (2014) tarafından yapılan araştırmada görme engelli bireylerde spora katılımın sosyal gelişimi desteklediği belirtilmiştir. Buna göre görme engelli bireylerde spora katılımın özellikle kendini ifade edebilme ve topluma uyum becerilerinin gelişimine katkı sağladığı vurgulanmıştır (104).

2.5. Dikkat Kavramı

Bilincin belirli bir noktada toplanma haline “dikkat” denir (7). Diğer bir ifade ile dikkat “başka unsurları bir kenara koyarak da bir olgu üzerinde seçici şekilde odaklanma” olarak tanımlanmaktadır (105). Özdoğan ve diğerleri (2005) tarafından yapılan araştırmada dikkat kavramı “zihinsel etkinliğin bir durum üzerinde odaklanması veya yoğunlaşması” şeklinde tanımlanmıştır (106). İnsanları bazen aynı anda birden çok duyu organı ile sayılamayacak kadar uyarı ile karşılaşmaktadırlar. Ancak insanların karşılaştıkları uyarılardan sadece birkaçını algılayabilmesi mümkündür. Bu noktada neyin algılanması gerektiğine karar veren bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden birisi de dikkat kavramıdır. Dikkat, insanların algı düzeylerini, dolayısıyla da öğrenme becerilerini etkilemektedir (7).

İnsanlar doğum öncesi dönemden başlayarak tüm hayatları boyunca birçok uyaran ile karşı karşıya kalmaktadır. İnsanların karşılaştıkları uyarıların büyük bir bölümü bilinçli olarak algılanmamaktadır. İnsanların karşılaştıkları söz konusu uyarıların arasında yaptıkları bilinçli seçimler “dikkat” kavramı ile açıklanmaktadır (107-108). Dikkat

kavramı, insan doğasını anlamada önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında, insanların yaşamları boyunca başarılı olup olmamaları üzerinde dikkatin önemli bir belirleyici olduğu, özellikle çocukluk yıllarında dikkat toplamanın davranışların düzenlenmesinde ve davranışların organize edilmesinde etkili rol oynadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, dikkat toplama konusunda sıkıntı yaşayan çocuklara psikologlar, doktorlar veya eğitimciler özel ilgi göstermektedirler (8). İnsan yaşamında başarının önemli bir bileşeni olan dikkat olgusu algı, bilinçlilik, karar verme, öğrenme, düşünme, bellek ve dil ile yakından ilişkili karmaşık bir özelliktir (105).

Dikkat kavramı, zihinsel canlılık ve zihinsel uyanıklık durumu olarak değerlendirilmektedir. Dikkat olgusu, belirli bir konu üzerinde beyin yoğunlaştığı zaman ortaya çıkmaktadır. Belirli bir konuyu öğrenmek için zihinsel çaba harcamak da dikkat olgusu içinde ele alınmaktadır. Dikkat, öğrenme sürecinin en önemli halkasını oluşturduğu için dikkat verilmeden herhangi bir bilgi öğrenmek mümkün değildir. Ayrıca herhangi bir şeyi öğrenmek için sadece dikkati toplamak değil, dikkati yoğunlaştırmak da gerekmektedir (109).

Dikkat becerisi genel olarak dikkat süresi ve dikkat seçiciliği olarak tanımlanan iki süreçten oluşmaktadır. Yaş artışına bağlı olarak dikkat süresi ve dikkat seçiciliği değişmektedir. Burada ifade edilen dikkat süresi kişinin bir noktaya yöneldiği zaman olarak değerlendirilmektedir. Dikkatte odak noktasının değişmesi dikkat dağılmasına neden olmaktadır. Dikkat seçiciliği ise odaklanan uyarıcıyı tanıma, temel ve belirgin niteliklerini belirleme işlemi olarak ifade edilmektedir (110). Dikkatte odaklanma sürecinin artırılması için bazı çalışmalar yapılmaktadır (111).

2.5.1. Dikkati etkileyen faktörler

Dikkati etkileyen birçok sosyo-psikolojik ve bio-fizyolojik unsur vardır. Bu nedenle dikkat kavramı sadece eğitim psikolojisi alanında değil, aynı zamanda mühendislik ve iletişim disiplinlerinde de dikkate alınan bir olgudur (7). Dikkati etkileyen unsurlar içerisinde çevresel uyarılar önemli bir yere sahiptir. Okul ortamında yetersiz ilgiye maruz kalan bir çocuğun dikkat toplama konusunda sıkıntı yaşaması beklenebilir. Okul ortamında çocukların dikkatlerini olumsuz yönde etkileyen ve dikkat eksikliğine neden olan diğer unsurlar içerisinde başarı güdüsünün düşük olması, verimsiz çalışma tekniklerinden yararlanma, okul ve sınav korkusu yaşama gibi unsurlar yer almaktadır (108).

Özdoğan ve diğerlerine (2005) göre dikkati etkileyen unsurların başında motivasyon, ilgi, zeka düzeyi, başarısızlığa ilişkin algı düzeyi, algı ve belleğin işleyiş biçimi, ebeveyn tutumları, fiziksel uyarılar (uyku, yorgunluk, beslenme, ısı, ışık vb.) ve öğrenme ortamı gelmektedir (106).

2.5.2. Dikkatin Çeşitleri

Dikkat kavramının daha iyi anlaşılması için dikkat türlerinin iyi bilinmesi oldukça önemlidir. Literatürde dikkat çeşitleri şu şekilde sıralanmıştır;

Seçici dikkat: Seçici dikkat kavramı bireyin ilgisiz uyarılara karşı tepkisiz kalırken, ilgili uyarılara karşı tepkide bulunmasını ifade etmektedir. Bu nedenle seçici dikkatin geliştirilmesi için sürekli dikkat gerektiren çalışmalar yapılırken dikkat dağıtan uyarıcıların kullanılması gerekmektedir.

Yoğunlaşmış dikkat: Birden fazla uyarının bulunduğu bir ortamda bireyin dikkatini tek bir uyarana vermesi yoğunlaşmış dikkat olarak tanımlanmaktadır.

Sürekli (sürdürülebilir) dikkat: Belirli bir görevde dikkatin uzun süre devam ettirilmesi sürekli dikkat olarak değerlendirilmektedir. Sürekli dikkatte bireyin belirli bir uyarana karşı dikkatini aralıksız olarak devam ettirmesi söz konusudur. Zihinden matematik işlemleri yapmak sürekli dikkate örnek gösterilebilir.

Bölünmüş dikkat: Aynı anda birden fazla uyarana karşı dikkatini toplayabilme becerisidir. İnsan hayatında bazen aynı anda birden fazla eylemin yapılması gerekmektedir. Bu durumda dikkatin bölünmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, bir öğrencinin bir yandan ders dinlerken, diğer yandan da not alması bölünmüş dikkate örnek gösterilebilir. Bölünmüş dikkat becerisi çocuklarda düşük olmakla beraber bölünmüş dikkatin geliştirilmesinde eğitim oldukça önemlidir.

Değişken dikkat: Dikkat bir iş üzerinde yoğunlaşmış iken dikkatin farklı bir işe doğru yönlendirilmesidir. Bu dikkat türünde bireyin yoğunlaştığı bir işi yaparken hedefinin aniden değişmesi söz konusudur.

Dağınık dikkat: Dağınık dikkat kavramı dikkatin belirli bir noktada tutulmaması, dikkatin belirli bir konu üzerinde yoğunlaşmaması anlamına gelmektedir. Kendini bir işe tam verememek de dağınık dikkat kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Dikkat dağınıklığının temelinde bireyin zihnini başka problemler ile meşgul etmesi yatmaktadır. Zihnin başka problemler ile meşgul olması dalgınlık olarak da nitelendirilmektedir. Dikkat

dağınıklığına neden olan diğer unsurların başında fizyolojik yorgunluk, hayal kurma, bedensel rahatsızlıklar, çevrede bulunan olumsuz uyaranlar, zihnin sakin olmaması, müzik, yatarak çalışma, düzensiz aile yaşamı, stres ve duygusal sorunların bulunması, olumsuz düşünceler, dış ortamdaki gelen baskılar, zihnin başka konularla meşgul olması, gereksiz ayrıntılara dalmak, motivasyon eksikliği, öğrenme yöntemlerini bilmemek, düzensiz ve amaçsız çalışma, konsantrasyon eşiğinin aşılamaması ve dikkat yoğunlaştırma becerisinin düşük olması gibi unsurlar gelmektedir (109).

2.5.3. Çocuklarda dikkat

Çocuklarda sıklıkla dikkat toplama konusunda zorluklar yaşandığı bilinmektedir. Konuya ilişkin yapılan araştırmalarda genellikle okul çağındaki çocuklar üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Bunun temelinde çocuklarda dikkat toplama konusundaki sorunların okul hayatına başladıktan sonra ortaya çıkması yatmaktadır. Bu nedenle çocuklarda dikkat gelişiminin desteklenmesi ve dikkat toplama konusunda çocukların bilinçlerinin geliştirilmesi için okul öncesi dönemde dikkat gelişimi üzerine eğitim verilmesi oldukça önemlidir (107).

Dikkat gelişiminin hızlı olduğu çocukluk döneminde dikkat toplama sorunları da sıklıkla görülmektedir. Literatürde yer alan araştırma bulguları okul çağındaki çocuklarda dikkat toplama sorunu görülme sıklığının %1-20 arasında değiştiğini göstermektedir. Bu kapsamda eğitim kurumlarında her sınıfta dikkat toplama sorunu olan birçok öğrencinin olduğu söylenebilir. Cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman dikkat toplama sorunlarının erkek çocuklarında daha sık görüldüğü belirtilmektedir. Bunun yanında bazı araştırma bulguları ilköğretim çağındaki erkek çocuklarının %30'unun, kız çocuklarının ise %20'sinin dikkat problemi yaşadıklarını göstermektedir (106). Çocukların belirli bir noktada dikkat toplama düzeyleri yapılan araştırma bulguları ile ortaya konulmuştur. Buna göre, çocukların doğumdan itibaren dikkat toplama sürelerine ilişkin literatürde şu bulgulara ulaşılmıştır;

- Bir yaşında bulunan bir çocuk eline verilen lastik bir halka ile bir dakika boyunca yoğun olarak oynayabilmektedir.
- 6 yaşında bulunan çocuklar işaretleme ödevlerini 10 dakika boyunca kesintisiz olarak çalışabilmektedir.

- 5-7 yaşında bulunan çocuklar belirli bir konuda dikkat devamlılıklarını 15 dakika koruyabilmektedirler.
- 7-10 yaş grubunda bulunan çocukların dikkatlerini toplama sürelerini 20 dakika civarındadır.
- 10-14 yaş döneminde bulunan çocuklar belirli bir konuda dikkatlerini 25-30 dakika toplayabilmektedir (106).

2.5.4. Dikkat eksikliği kavramı

Bazı çocukların günlük hayat içerisinde, ev içi iletişimde veya okul ortamında dikkat toplama konusunda sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Ancak çocukların dikkat toplama konusunda yaşadıkları her problem dikkat toplama bozukluğu olarak ele alınmamaktadır. Çünkü dikkat bozukluğundan veya dikkat toplama sorunlarından söz edebilmek için çocuklarda uzun süre boyunca dikkat toplama sorunu görülmesi gerekmektedir (107). Dikkat eksikliği literatürde psikiyatrik bozukluk olarak değerlendirilen rahatsızlıklar grubuna girmektedir (112). Dikkat eksikliği beyin kullanımının önündeki en büyük engellerin başında gelmektedir. Dikkat eksikliği olan çocuklar sağlıklı kas yapısına sahip olduğu halde dizindeki problem yüzünden topallayarak koşan bir sporcuya benzetilmektedir (113).

Dikkat eksikliği literatüre yeni girmiş bir kavram değildir. Dikkat eksikliği ilk olarak 1902 yılında bir İngiliz hekim olan Frederic Still tarafından dikkatin sürdürülmesinde eksiklik ve nörolojik anormallik olarak tanımlanmıştır. Still, dikkat eksikliğinin temelinde bazı organik ve yapısal bozuklukların yattığını ileri sürmüştür. 1917 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan beyin iltihabı salgınında beyin iltihabı belirtileri ile dikkat eksikliği belirtilerinin benzerlik göstermesi nedeniyle dikkat eksikliğine yönelik ilgi artmıştır. Dikkat eksikliğine ilişkin belirtileri taşıyan insanlar her zaman var olmuştur. Geçmiş dönemlerde dikkat eksikliğinin temelinde yanlış çocuk yetiştirme tarzına bağlı olarak çocukların yaramaz olmasının yattığı düşünülmüş, ailelerin otoriter çocuk yetiştirme tarzına sahip olmalarının çocuklarda dikkat eksikliğini ortadan kaldıracağı düşünülmüştür. Ancak söz konusu düşüncelerin mantıklı birer açıklaması olmadığı zaman içerisinde fark edilmiştir. Nitekim günümüzde otoriter çocuk yetiştirme tarzına sahip olan ailelerin çocuklarında dikkat eksikliğinin içinden çıkılmaz bir hale geldiği görülmektedir (114).

Dikkat eksikliğinin tanı sürecinde kullanılan birçok yöntem bulunmaktadır. En sık kullanılan tanı koyma metotlarının başında çocuklar ve ebeveynler tarafından doldurulan ölçekler yer almaktadır. Konuya ilişkin objektif test yöntemlerinin oranı giderek artmakta olup, yapılan testlerin mutlaka uzman denetiminde gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (113).

Çocuklarda dikkat eksikliğinden söz edebilmek için aşağıda belirten semptomların altı veya daha fazlasının en az altı ay boyunca görülmesi gerekmektedir. Söz konusu semptomları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Çocuk genellikle dikkatini ayrıntılara verme konusunda zorluklar yaşar. Okul ödevlerini veya diğer işlerini yaparken dikkatsizliğinden kaynaklanan hatalar yapar.
- Çocukta sıklıkla aldığı görevleri unutma ve oyun oynarken dikkat dağınıklığı gibi problemler görülür.
- Çocuğa hitap edildiği zaman çoğu kez hitap eden kişiyi dinlemiyormuş gibi görünür.
- Çoğu zaman kendisine verilen görevleri, ödevleri ve ufak işleri yerine getirmez. Söz konusu işleri yapmamasının temelinde karşıt olma veya yönergeleri anlama gibi unsurlar yatmamaktadır.
- Genellikle üzerine almış olduğu görev ve etkinlikleri düzenleme konusunda sorunlar yaşar.
- Genellikle üzerine aldığı görev ve etkinliklerde kullanılacak malzemeleri kaybeder.
- Sürekli zihinsel çaba gerektiren görevleri almaktan kaçır. Sürekli zihinsel çaba gerektiren davranışları sevmez ve söz konusu görevleri almaktan hoşlanmaz.
- Dış uyanarlara karşı dikkati kolayca dağılır. Diğer bir ifade ile dikkati dış uyanarlara bağlı olarak kolayca dağılabilir.
- Günlük yapılması gereken rutin işleri bile unutma eğilimindedir (107,114,115).
- Çocukta ani parlama, olaylar karşısında ani tepkiler verme eğilimi gözlenir. Çok konuşma eğiliminde olmalarına rağmen düşünmeden konuşurlar. Sabahları zor uyanırlar ve verdikleri sözleri tutma konusunda kararsızdırlar (113).
- Eşyalarını rastgele yerlere koyduğu için sürekli olarak eşyalarını kaybederler.
- Dikkati dağınık olduğu için bir işle uğraşırken herhangi bir ses duyarsa elindeki işi bırakıp duyduğu sese odaklanır (116).
- Çoğunlukla kendisine sorulan soru cümlesi tamamlanmadan cevabı verme eğilimindedir. Oyun esnasında veya grup içi etkinliklerde sıranın kendisine

gelmesini bekleme konusunda sabırsızlık yaşar. Sınıf içerisinde kendi sıralarına oturmama eğilimindedirler (114).

Dikkat eksikliğinin tedavisinde çocuk üzerinde planlanan amaçların iyi belirlenmesi oldukça önemlidir. Bazı çocuklarda dikkat eksikliği tedavisi ile akademik başarısının arttırılması hedeflenirken, bazı dikkat eksikliği olan çocuklarda iletişim problemlerinin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle dikkat eksikliğinin genel bir tedavi yöntemi yerine kişiye özel tedavi yöntemi olması gerekmektedir (113). Bunun yanında bazı doğum öncesi ve doğum sonrası faktörler ile doğum esnasında ortaya çıkan bazı olumsuzluklar da çocuklarda dikkat eksikliğine neden olmaktadır. Dikkat eksikliğine neden olan söz konusu unsurlar aşağıda sıralanmıştır;

Kalıtım: Dikkat eksikliğinin temelinde genetik unsurların olduğu ciddi düzeyde dikkate alınmaktadır. Yapılan araştırmalarda dikkat eksikliği olan bireylerde bazı kimyasalların beyinde fazla oranda bulunduğu belirlenmiştir.

Doğum zorluğu: Doğum esnasında yaşanan zorluk nedeniyle bebeğin beyin hasarı geçirmesi söz konusudur. Boyuna kordon dolanması, doğumda morarma meydana gelmesi, alet yardımı ile doğum, doğum sonu sarılık meydana gelmesi ve sarılığın uzun sürmesi beyin hasarına neden olmaktadır.

Yetersiz anne sütü almak: Anne sütünde bulunan birçok besleyici madde ve protein başka besinlerden sağlanamaz. Bu nedenle doğum sonrası yetersiz anne sütü alan çocukların beyin gelişimlerinde problemler görülmektedir.

Ateşli hastalıklar ve havale: Özellikle küçük yaşlarda geçirilen havale ve ateşli hastalıklar beyin fonksiyonlarının gelişimini ve işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir.

Kafa darbesi: Hızı saatte 50 km olan bir arabada ani fren ile emniyet kemeri takılı olan bir yolcunun bedeni de aniden durmaktadır. Ancak kafatası içerisinde yer alan ve etrafı su dolu bir kese konumundaki beyin bu ani durmaya hemen tepki vermemektedir. Böyle bir durumda beyin kendi kafatası içine çarpmaktadır. Bu olayın etkisi ilk başta ortaya çıkmayacak, ancak ilerleyen yıllarda gelişecek olan hassasiyetin ilk kıvılcımı olacaktır. Önemli olsun veya olmasın insanların karşılaştıkları her kafa darbesi ilerleyen yıllarda beyin hassasiyeti ortaya çıkarmaktadır.

Dışarıdan alınan ve beyni etkileyen maddeler: Karbon monoksit veya tüp gazı gibi zararlı maddelerin solunum yoluyla vücuda alınması beyin hasarına neden olmaktadır. Bu maddelerin beyne ulaşması beyindeki kan akımını olumsuz yönde etkilemektedir. Benzer şekilde ameliyatlarda verilen narkoz nedeniyle beynin kanlanması geçici olarak durmaktadır.

Yetiştirilme biçimi ve çevresel unsurlar: Dikkat eksikliği görülme oranları yaşanan çevresel unsurlara ve bölgenin coğrafi özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Türkiye’de dikkat eksikliği görülme oranı %20’nin üzerindedir. Bu oran Almanya’da %3,8 iken, Suudi Arabistan’da %27 düzeyindedir. Bu sonuçların ortaya çıkmasında Almanya’nın özellikle 0-6 yaş dönemi eğitime büyük önem vermesinin etkili olduğu belirtilmektedir. Ailenin ilk torunu olması nedeniyle bir çocuğun sürekli olarak her istediğinin yapılması, hediyeler alınması, hiç kural konulmadan yetiştirilmesi, hatta küfür etmesi ve saldırgan davranışlar sergilemesine izin verilmesi beyin gelişimini olumsuz yönde etkileyerek dikkat eksikliğine neden olmaktadır. Dikkat eksikliğinin kız çocuklarına kıyasla erkek çocuklarında daha sık görülmesinin temel nedenlerinin başında söz konusu yetiştirilme tarzının erkek çocuklarında daha yaygın olması gelmektedir (113). Bunun yanında erkek çocuklarında dikkat eksikliğine daha sık rastlanmasının diğer nedenleri literatürde şu şekilde sıralanmıştır;

- Erkek çocukları kız çocuklarına kıyasla daha hareketlidirler.
- Dikkat eksikliğinin veya diğer dikkat problemlerinin genetik temelleri bulunmaktadır. Okul gibi ortamlar erkek çocukları için daha sıkıcıdır. Erkek çocukları daha çok hareket edecekleri ve eğlenceli ortamlardan hoşlanırlar.
- Erkek çocuklarının olgunlaşma süreçleri kız çocuklarına kıyasla daha yavaştır.
- Kız çocukları ile kıyaslandığı zaman erkek çocukları otorite figürü ile daha sık yüz yüze gelmektedir. Bu durum erkek çocuklarının daha gürültücü ve kavgacı olmasına neden olmaktadır (114).

Dikkat eksikliğine neden olan unsurlar arasında özellikle genetik faktörlerin büyük bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. Öyle ki tek yumurta ikizlerinden birisinde dikkat eksikliği varsa, diğer çocukta da dikkat eksikliği olma olasılığı %70-90 civarındadır. Çift yumurta ikizlerinde bu oranın %30 civarında olduğu ifade edilmektedir (117). Çocukta dikkat eksikliği veya dikkat dağınıklığı olması öğrenme konusunda önemli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Çünkü dikkatini toplayamayan çocuklar belirli konular üzerinde odaklanma sorunu yaşamaktadırlar (116). Dikkat eksikliği olan çocuklara “dikkatsizsin” denilmesi çocuğun dikkatinin daha fazla dağılmasına neden olmaktadır (114).

2.5.5. Sporda dikkat

Sporda sahip olunan performansın en iyi şekilde sergilenebilmesinde sporcu ve antrenörler açısından dikkat ve karar verme stratejileri önemli rol oynayan iki unsurdur. Her iki beceride de bilgilerin hızlı bir biçimde işlenmesi söz konusudur. Bu nedenle dikkat ve karar verme stratejileri sportif becerilerin sergilenmesinde oldukça önemlidir (118). Bunun yanında spora katılım dikkat becerisini başlı başına geliştiren bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Literatürde yer alan deneysel araştırma bulguları da spora katılımın dikkat gelişimini desteklediğini göstermektedir (119,120,121,122,123,124).

Spor psikolojisinde dikkat olgusu performansı etkileyen bir unsur olarak görülmekte olup (125), sporda dikkat önemli bir performans bileşeni olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle mücadele sporlarında sporcuların yüksek düzeyde konsantrasyon, kendini kontrol ve dikkat becerisine sahip olmaları gerektiği belirtilmektedir (126). Dikkatini yoğunlaştırma becerisi yüksek olan sporcuların sportif performansları genellikle yüksektir. Bu nedenle dikkatini yoğunlaştırma konusunda sıkıntı yaşayan sporculara mutlaka özel eğitim verilmelidir (7). Sportif hareketlerde dikkati önemli kılan unsurların başında hareket uygulamalarının belli düzeyde dikkat ve yoğunlaşma gerektirmesi yatmaktadır. Örneğin; masa tenisi oyununda rakipten gelen topun yönüne ve hızına dikkat etmeyen bir oyuncunun iyi vuruş yapma olasılığı azalmaktadır. Bu durum, sporcunun iyi vuruş yapamamasına paralel olarak sayı kaybetme olasılığını artırmaktadır. Benzer şekilde bir boks sporcusunun rakibine ait vücut hareketlerine, tenis oyuncusunun rakipten gelen topa, basketbol oyuncusunun rakip oyuncunun elindeki topa, futbolda pozisyon gereği ofsayda düşmemek için rakip savunma oyuncusunun konumuna dikkat etme spor ortamında sıklıkla karşılaşılan dikkat davranışlarına örnek gösterilmektedir (122).

Her spor dalında farklı hareket becerileri ön planda olduğu için sporcuların kullandıkları dikkat stilleri de ilgilenilen spor dalına göre bazı farklılıklar göstermektedir. Voleybol ve karate sporcuları üzerinde yapılan bir araştırmada sporcuların dikkat tarzlarının ilgilendikleri spor dallarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir (127). Yapılan benzer bir araştırmada judo, taekwondo ve kung-fu sporcularının dikkat düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada judo ve taekwondo sporcuları ile kıyaslandığı zaman kung-fu sporcularının daha yüksek dikkat becerisine sahip oldukları tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında diğer iki spor dalı ile kıyaslandığı zaman kung-fu sporunun dikkat gelişimine daha fazla katkı sağladığı belirtilmiştir (126).

Sporcularda kullanılan dikkat stillerin antrenman ve müsabakadaki motor performans üzerinde önemli bir belirleyicidir. Literatürde bu konuda sınırlı sayıda deneysel çalışma bulunmakla beraber, yapılan araştırma bulgularının bu görüşü desteklediği görülmektedir. Schücker ve diğerleri (2009) tarafından yapılan araştırmada, sporcularda içsel dikkat düzeyinin dayanıklılık sporcularında motor kontrol ve motor performans üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda içsel dikkat düzeyinin sporcularda koşu ekonomisini doğrudan etkileyen bir unsur olduğu bulunmuş, bunun yanında motor kontrolün sağlanmasında dikkatin önemli bir belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır (128). Wulf ve Su (2007) tarafından yapılan araştırmada golf sporcularında dışsal dikkat unsurlarının şut performansı üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada golf sporcularının şut performansları üzerinde dışsal dikkat unsurlarının önemli bir belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır (129).

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Yapılan bu araştırmada eğitim bilimleri ve sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan araştırma modellerinden olan ‘‘Tarama Modeli’’ kullanılmıştır. Tarama modeline göre yapılan araştırmalar büyük örneklem gruplarının sahip oldukları bazı demografik özelliklerinin (yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim düzeyi, gelir durumu vb.) araştırmaya konu olan özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Bunun yanında tarama modeline göre yapılan araştırmalar birer betimsel araştırma olarak değerlendirilmektedir (130).

3.1. Çalışma Grubu

Araştırmaya Malatya, Elazığ, Gaziantep ve İstanbul illerinde ikamet etmekte olan, düzenli olarak spor yapan 135 ve düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunmayan 98 ocuk olmak üzere toplam 233 işitme engelli birey katılmıştır. Araştırmaya katılan işitme engelli bireylerin ikamet ettikleri illere göre dağılımları değerlendirildiği zaman, araştırmaya Malatya ilinden spor yapan 17, spor yapmayan 9 ocuk, Elazığ ilinden spor yapan 21, spor yapmayan 14 ocuk, Gaziantep ilinden spor yapan 23, spor yapmayan 26 ocuk, İstanbul ilinden ise spor yapan 74, spor yapmayan 49 ocuk katıldığı belirlenmiştir. Cinsiyetlerine göre dağılımları değerlendirildiği zaman spor yapan işitme engelli çocukların 92’sinin erkek, 43’ünün kız olduğu, spor yapmayan işitme engelli çocukların ise 41’inin kız, 57’sinin ise erkek olduğu tespit edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Aracı

3.2.1. Sosyo-Demografik veri toplama formu

Araştırmaya katılan işitme engelli çocukların sahip oldukları demografik özelliklerin belirlenmesinde uzman görüşü alınmış olan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda toplam 24 soru yer almaktadır (Ek-1).

3.2.2. Burdon Dikkat testi

Araştırmaya katılan işitme engelli çocukların dikkat becerilerinin tespit edilmesinde Burdon Dikkat Testi (BDT) kullanılmıştır. Burdon Dikkat Testi'nin en son kullanılan biçimi 1955 yılında Benjamin Burdon tarafından geliştirilmiş olup, test iki formdan meydana gelmektedir. Bu formlardan birincisi belli harfleri karışık harfler arasında bulup işaretleme şeklinde uygulanmaktadır. İkinci form ise bazı figür ve şekillerin karışık figür ve şekiller arasından bulunup işaretlenmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir (131,132). Yapılan bu araştırmada Burdon Dikkat Testi'nin birinci formu olan harf bulma yönteminden yararlanılmıştır.

Burdon dikkat testine başlamadan önce araştırma grubunu oluşturan çocuklara test hakkında kısa bilgi verilmiştir. Burdon Dikkat Testi ile bireylerin dikkat düzeyleri ölçülmektedir. Bu test yaş aralığı 9-20 arasında bulunan bireylere uygulanabilmektedir. Testte araştırmaya katılan bireylere bir sayfa üzerinde gelişi güzel dizilmiş olan harfler verilmektedir. Bu harfler sayfa üzerinde belirli bir sıra ile dizilmiş olup, her sayfada toplam 660 harf yer almaktadır. Deneme amaçlı olarak hazırlanan bir sayfada 31 tane "a" harfi, 29 tane "g" harfi, 30 tane "b" harfi ve 29 tane "d" harfi yer almaktadır. Testte araştırmaya katılan bireylere her bölüm için 5 dakika süre verilmektedir. Araştırmaya katılan bireylere bu süre içerisinde önlerinde bulunan sayfada yer alan a, b, d ve g harflerinin altlarını kurşun kalem ile çizmeleri ve bir satırı gözden geçirirken sadece bir harfi işaretlememeleri gerektiği söylenmektedir. Ancak katılımcılar mutlaka sayfada yer alan tüm a, b, d ve g harflerinin altını çizmek zorundadırlar. Bu durum katılımcılara test öncesinde hatırlatılmaktadır. Test tamamlandıktan sonra çizgiler sayılarak testin değerlendirilmesi yapılmaktadır (133). Testin değerlendirilmesinde katılımcıların verdikleri doğru cevaplar dikkate alınmakta olup, verilen her bir doğru cevap bir puan olarak kaydedilmektedir (134).

3.3. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Burdon Dikkat Testine ilişkin veriler demografik değişkenlere göre analiz edilmeden önce normal dağılıma uygunluğu OneSample Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Yapılan test sonucunda Burdon Dikkat Testine ilişkin verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle Burdon Dikkat Testine ilişkin verilerin demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında non-parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Demografik değişkenlerde iki alt değişkeni olanlar için (örneğin cinsiyet kız-erkek) Burdon Dikkat Testine ilişkin verilerin karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Demografik değişkenlerde üç veya daha fazla alt değişkeni olanlar için (örneğin yaş 12-13-14-15) Burdon Dikkat Testine ilişkin verilerin karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi sonucunda grupların arasında anlamlı farklılık bulunması durumunda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için post hoc test olarak Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi ve Mann Whitney U testlerinde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir. Bunlara ek olarak katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin verilerin frekans ve yüzdeler dağılımlarının belirlenmesinde frekans analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 4-1 Katılımcıların Cinsiyetlerine, Yaş Gruplarına ve Yaşadıkları İllere Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Spor Durumu	Cinsiyet	f	%
Spor Yapmayan	Kız	41	41,8
	Erkek	57	58,2
	Toplam	98	100
Spor Yapan	Kız	43	31,9
	Erkek	92	68,1
	Toplam	135	100
Spor Durumu	Yaş Grupları	f	%
Spor Yapmayan	12	30	30,6
	13	19	19,4
	14	23	23,5
	15	26	26,5
	Toplam	98	100
Spor Yapan	12	22	16,3
	13	25	18,5
	14	40	29,6
	15	48	35,6
	Toplam	135	100
Spor Durumu	Yaşadığı İl	f	%
Spor Yapmayan	Malatya	9	9,2
	Elazığ	14	14,3
	Gaziantep	26	26,5
	İstanbul	49	50
	Toplam	98	100
Spor Yapan	Malatya	17	12,6
	Elazığ	21	15,6
	Gaziantep	23	17
	İstanbul	74	54,8
	Toplam	135	100

Spor yapmayan katılımcıların %41,8'i kız, %58,2'si ise erkek, spor yapan katılımcılarda ise %31,9'u kız, %68,1'i erkeklerden oluşmaktadır. Spor yapmayan katılımcılarda en fazla katılım 12 yaş grubundan (%30,6), spor yapan katılımcılarda ise en fazla katılım 15 yaş grubundandır (%35,6). Bunun yanında hem spor yapan hem de spor yapmayan katılımcıların çoğunluğunun İstanbul'da yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 4-2 Katılımcıların İşitme Engeli Sebeplerine Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Spor Durumu	Sebepler	f	%
Spor Yapmayan	Doğuştan	86	87,8
	Hastalık nedeni ile	8	8,2
	Diğer	4	4,1
	Toplam	98	100
Spor Yapan	Doğuştan	111	82,2
	Hastalık nedeni ile	12	8,9
	Diğer	12	8,9
	Toplam	135	100

Hem spor yapmayan hem de spor yapan katılımcılarda büyük çoğunluğun işitme engeli doğuştan gelmektedir.

Tablo 4-3 Katılımcıların İşitme Cihazı ve Gözlük Kullanma Durumlarına Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Spor Durumu	Cihaz Durumu	f	%
Spor Yapmayan	Evet	69	70,4
	Hayır	29	29,6
	Toplam	98	100
Spor Yapan	Evet	104	77
	Hayır	31	23
	Toplam	135	100
Spor Durumu	Gözlük Durumu	f	%
Spor Yapmayan	Evet	22	22,4
	Hayır	76	77,6
	Toplam	98	100
Spor Yapan	Evet	44	32,6
	Hayır	91	67,4
	Toplam	135	100

Spor yapan ve yapmayan katılımcıların büyük çoğunluğu işitme cihazı kullanmaktadır. Bunun yanında, spor yapmayan katılımcıların büyük çoğunluğu gözlük kullanırken, spor yapan katılımcıların büyük çoğunluğu gözlük kullanmamaktadır.

Tablo 4-4 Katılımcıların Evlerinde Kendilerine Ait Odaları Olması Durumuna Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Spor Durumu	Oda Durumu	f	%
Spor Yapmayan	Var	35	35,7
	Yok	63	64,3
	Toplam	98	100
Spor Yapan	Var	77	57
	Yok	58	43
	Toplam	135	100

Spor yapmayan katılımcıların %35,7'sinin evinde kendine ait oda bulunurken, spor yapan katılımcıların %57'sinin evinde kendine ait oda bulunmaktadır.

Tablo 4-5 Katılımcıların Bilgisayar Oyunlarına Yönelik İlgileri Durumlarına Göre Bilgisayar Oyunlarına Günlük Ayırdıkları Sürelere Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Spor Durumu	İlgi Durumu	f	%
Spor Yapmayan	Evet	68	69,4
	Hayır	30	30,6
	Toplam	98	100
Spor Yapan	Evet	104	77
	Hayır	31	23
	Toplam	135	100
Spor Durumu	Ayırdıkları Süreler	f	%
Spor Yapmayan	1 saat	27	39,7
	2 saat	15	22,1
	3 saat	11	16,2
	4 saat ve üstü	15	22,1
	Toplam	68	100
Spor Yapan	1 saat	26	25
	2 saat	26	25
	3 saat	13	12,5
	4 saat ve üstü	39	37,5
	Toplam	104	100

Spor yapmayan katılımcıların %69,4'ünün, spor yapan katılımcıların ise %77'sinin bilgisayar oyunlarına yönelik ilgisi vardır. Bunun yanında spor yapmayan katılımcılardan bilgisayar oyunlarına ilgisi olanların %39,7'si günlük 1 saat, %22,1'i günlük 2 saat, %16,2'i günlük 3 saat, %22,1'i ise günlük 4 saat ve üstü süre bilgisayar oyunu oynamaktadır. Spor yapan katılımcılardan bilgisayar oyunlarına ilgisi olanların %25'i günlük 1 saat, %25'i günlük 2 saat, %12,5'i günlük 3 saat, %37,5'i ise günlük 4 saat ve üstü süre bilgisayar oyunları oynamaktadır.

SPOR YAPMAYANLAR

Tablo 4-6 Katılımcıların Spor Yapma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Spor yapmayan	98	52,19	39,592	69,96	6856	2005	,001
Spor yapan	135	100,40	15,017	151,15	20405		

Tablo incelendiğinde, spor yapan katılımcıların dikkat düzeyinin spor yapmayanlara göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 4-7 Spor Yapmayan Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Kız	41	56,17	41,074	52,29	2144	1054	,408
Erkek	57	49,33	38,604	47,49	2707		

Spor yapmayan katılımcıların cinsiyetlerine göre dikkat düzeylerinde anlamlı farklılık bulunamamıştır. ($p>0,05$).

Tablo 4-8 Spor Yapmayan Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması

Yaş Grupları	N	X	Ss	Sıra Top.	x2	P
12	30	70,37	37,485	62,58	9,472	,024
13	19	48,11	45,834	46,18		
14	23	44,30	36,517	43,85		
15	26	41,19	34,263	41,83		

Tablo incelendiğinde spor yapmayan katılımcılarda yaş gruplarına göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu

farklılık, 12 yaş grubundaki katılımcıların dikkat düzeyinin 13, 14 ve 15 yaş grubundaki katılımcıların dikkat düzeyinden yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4-9 Spor Yapmayan Katılımcıların Yaşadıkları İllere Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması

İller	N	X	Ss	Sıra Top.	x2	P
Malatya	9	67,11	35,487	61,06	26,293	,001
Elazığ	14	90,71	20,768	77,04		
Gaziantep	26	59,69	31,486	55,37		
İstanbul	49	34,47	38,718	36,40		

Tablo incelendiğinde spor yapmayan katılımcılarda yaşadıkları illere göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu farklılık, Malatya ilinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeyinin İstanbul ilinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeyinden yüksek olmasından ve Elazığ ilinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeyinin Gaziantep ve İstanbul illerinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeyinden yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 4-10 Spor Yapmayan Katılımcıların İşitme Engelinin Sebeplerine Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması

Engel Nedenleri	N	X	Ss	Sıra Top.	x2	P
Doğuştan	86	55,30	39,971	51,72	4,388	,111
Hastalık	8	26,50	21,501	31,81		
Diğer	4	36,75	44,522	37,25		

Spor yapmayan katılımcılarda işitme engelinin nedenine göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. ($p<0,05$)

Tablo 4-11 Spor Yapmayan Katılımcıların İşitme Cihazı ve Gözlük Kullanma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Cihaz Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evete	69	42,12	37,451	42,36	2923	508	,001
Hayır	29	76,17	34,328	66,48	1928		
Gözlük Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evete	22	30,77	35,656	34,20	752,5	499,5	,004
Hayır	76	58,39	38,702	53,93	4098,5		

Tablo incelendiğinde spor yapmayan katılımcılarda işitme cihazı kullanan ve kullanmayanların dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ($p<0,05$) ve işitme cihazı kullanmayan katılımcıların dikkat düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında spor yapmayan katılımcılarda gözlük kullanan ve kullanmayanların dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ($p<0,05$) ve gözlük kullanmayan katılımcıların dikkat düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4-12 Spor Yapmayan Katılımcıların Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Sevme Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evete	49	50,86	37,879	48,43	2373	1148	,708
Hayır	49	53,53	41,584	50,57	2478		

Spor yapmayan katılımcılarda kitap okumayı seven ve sevmeyen katılımcıların dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4-13 Spor Yapmayan Katılımcıların Bilgisayar Oyunlarına İlgisi Olması Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

İlgi Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evet	68	55,37	40,153	51,91	3530	856	,205
Hayır	30	45,00	37,962	44,03	1321		

Spor yapmayan katılımcılarda bilgisayar oyunlarına ilgi durumuna göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4-14 Spor Yapmayan Katılımcıların Evlerinde Kendine Ait Odaları Olması Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Oda Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Var	35	31,63	31,485	34,87	1220,5	590,5	,001
Yok	63	63,62	39,210	57,63	3630,5		

Tablo incelendiğinde, spor yapmayan katılımcılarda evlerinde kendine ait odaları bulunmayan katılımcıların dikkat düzeyinin kendine ait odaları olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

SPOR YAPANLAR

Tablo 4-15 Katılımcıların Spor Yapma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Tablo incelendiğinde, spor yapan katılımcıların dikkat düzeyinin spor yapmayanlara göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Spor yapmayan	98	52,19	39,592	69,96	6856	2005	,001
Spor yapan	135	100,40	15,017	151,15	20405		

Tablo 4-16 Spor Yapan Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Kız	43	104,51	13,371	80,59	3465,5	1436,5	,010
Erkek	92	98,48	15,422	62,11	5714,5		

Tablo incelendiğinde spor yapan katılımcılarda kız katılımcıların erkek katılımcılara göre dikkat düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 4-17 Spor Yapan Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması

Yaş Grupları	N	X	Ss	Sıra Top.	x2	P
12	22	103,50	14,255	77,27	2,289	,515
13	25	101,68	14,097	71,60		
14	40	100,15	14,230	66,68		
15	48	98,52	16,541	62,98		

Spor yapan katılımcıların yaş gruplarına göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$).

Tablo 4-18 Spor Yapan Katılımcıların Yaşadıkları İllere Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması

İller	N	X	Ss	Sıra Top.	x2	P
Malatya	17	103,76	12,332	76,32	6,412	,093
Elazığ	21	103,95	14,073	77,69		
Gaziantep	23	102,83	17,047	77,85		
İstanbul	74	97,86	14,972	60,28		

Tablo incelendiğinde spor yapan katılımcılarda yaşadıkları illere göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4-19 Spor Yapan Katılımcıların İşitme Engelinin Sebeplerine Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması

Engel Nedenleri	N	X	Ss	Sıra Top.	x2	P
Doğuştan	111	99,78	15,481	66,53	2,612	,271
Hastalık	12	107,75	6,580	85,29		
Diğer	12	98,75	15,540	64,33		

Spor yapan katılımcılarda işitme engelinin nedenine göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4-20 Spor Yapan Katılımcıların İşitme Cihazı ve Gözlük Kullanma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Cihaz Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evet	104	99,81	14,672	65,17	6777,5	1317,5	,123
Hayır	31	102,39	16,215	77,50	2402,5		
Gözlük Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evet	44	97,32	14,704	58,75	2585,0	1595,0	,056
Hayır	91	101,89	15,019	72,47	6595,0		

Spor yapan katılımcılarda işitme engelinin nedenine göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bunun yanında, spor yapan katılımcılarda gözlük kullanan ve kullanmayanların dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4-21 Spor Yapan Katılımcıların Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Sevme Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evet	85	101,65	15,846	73,05	6209	1696	,050
Hayır	50	98,28	13,378	59,42	2971		

Spor yapan katılımcılarda kitap okumayı seven ve sevmeyen katılımcıların dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4-22 Spor Yapan Katılımcıların Bilgisayar Oyunlarına İlgisi Olması Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

İlgi Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Evet	104	99,65	15,328	65,92	6855,5	1395,5	,257
Hayır	31	102,90	13,864	74,98	2324,5		

Spor yapan katılımcılarda bilgisayar oyunlarına ilgi durumuna göre dikkat düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4-23 Spor Yapan Katılımcıların Evlerinde Kendine Ait Odaları Olmasına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması

Oda Durumu	N	X	Ss	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Var	77	98,39	15,679	62,04	4777	1774	,041
Yok	58	103,07	13,771	75,91	4403		

Tablo incelendiğinde, spor yapan katılımcılarda evlerinde kendine ait odaları bulunmayan katılımcıların dikkat düzeyinin kendine ait odaları olan katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

5. TARTIŞMA

İşitme engelli bireylerde sporun sürekli dikkat becerisi üzerine etkisini belirlemek amacı ile yapılan bu araştırmaya, yaşları 12-15 aralığında herhangi bir spor aktivitesine katılmayan 41 kız ve 57 erkek olmak üzere toplam 98 kişi ile aktif olarak sporla ilgilenen 43 kız ve 92 erkek toplam 135 kişi genel toplamda 233 işitme engelli birey katılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin spor yapma durumlarına göre dikkat düzeyleri karşılaştırıldığı zaman, spor yapan işitme engelli bireylerin dikkat düzeylerinin ($100,40 \pm 15,017$) spor yapmayan işitme engelli bireylere kıyasla ($52,19 \pm 39,592$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında spora katılımın dikkat düzeyi üzerindeki olumlu faydalarının etkili olduğu düşünülebilir. Asan'a (2011) göre, çocuklarda spora katılım düşüncesi bir noktada toplama becerisinin yanında dikkat becerisini de geliştirmektedir (7). Bakır ve Aydoğan'a (2011) engelli bireylerde spora katılım aynı yaş grubundaki sedanter bireylere kıyasla iş veriminin artmasına ve sinir-kas aktivasyonunun yükselmesine katkı sağlamaktadır (96).

Tunç (2013) tarafından yapılan araştırmada 14-15 yaş grubunda bulunan çocuklarda golf sporuna katılımın dikkat düzeyi üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Deney ve kontrol gruplu olarak gerçekleştirilen çalışmada deney grubunda bulunan çocuklara 8 hafta boyunca golf egzersiz programı uygulanmış, bu süreçte kontrol grubunda bulunan çocuklar herhangi bir spor etkinliğine dâhil edilmemiştir. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocuklara çalışma öncesinde ve sonrasında burdon dikkat testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda kontrol grubunda bulunan çocuklar ile kıyaslandığı zaman deney grubunda bulunan çocukların dikkat düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık meydana geldiği tespit edilmiştir (119).

Adsız (2010) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim öğrencilerinde spora katılımın dikkat gelişimi üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. deney ve kontrol gruplu olarak gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin dikkat düzeylerinin belirlenmesinde burdon dikkat testinden yararlanılmıştır. Deney grubunda bulunan çocuklara hareket eğitimi programı uygulanmış, deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların birinci, sekizinci ve on ikinci haftaların sonunda dikkat düzeyleri test edilmiştir. Araştırmanın sonunda hareket eğitimine katılan çocukların dikkat gelişimlerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir gelişme gözlemlendiği tespit edilmiştir (122).

Akcınlı (2005) tarafından yapılan araştırmada sekiz yaş grubunda bulunan çocuklarda dikkat gelişiminin desteklenmesinde hareket eğitiminin etkinliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Deney ve kontrol gruplu olarak gerçekteştirilen çalışmaya deney grubu olarak 69, kontrol grubu olarak ise 77 öğrenci dâhil edilmiştir. Deney grubunda bulunan öğrencilere 12 hafta boyunca ve haftada 2 ders saati süresince dikkat ve hafıza geliştirmeye yönelik olarak hazırlanan hareket eğitimi programı uygulanmıştır. Bu dönemde kontrol grubunda bulunan çocuklar herhangi bir hareket eğitimi programına dâhil edilmemiş ve mevcut ders müfredatlarını uygulamışlardır. Araştırmanın sonunda kontrol grubunu oluşturan öğrenciler ile kıyaslandığı zaman hareket eğitimi programına katılan kız ve erkek çocuklarının dikkat düzeylerinde anlamlı bir gelişme meydana geldiği belirlenmiştir (120).

Erken yaşlarda ortaya çıkan işitme engelinin dikkat gelişimini farklı boyutlarda etkilemekle beraber (135), literatürde engelli bireyleri üzerinde yapılan çeşitli araştırma bulguları da farklı engel türlerine sahip olan çocuklarda spora katılımın psiko-motor gelişimi desteklediğini göstermektedir (88,91). Gültekin (2012) tarafından yapılan araştırmada 9-15 yaş grubunda bulunan işitme engellilerde spora katılımın kuvvet, güç, denge ve reaksiyon zamanı üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır (136). Özer ve diğerleri (2006) tarafından yapılan diğer bir çalışmada ise çocuklarda fiziksel etkinlik içeren oyunlara katılımın zihinsen beceriler ile nesnelere mukayese etme becerisini geliştirdiği belirtilmiştir (137).

Yaş ortalaması 9-13 olan çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, çocuklara uygulanan masa tenisi çalışmalarının dikkat gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan çocuklar deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmış, deney grubunda bulunan çocuklar masa tenisi antrenmanlarına dâhil edilmiş, kontrol grubunda bulunan çocuklar ise herhangi bir hareket etkinliğine dâhil edilmemiştir. Araştırmanın sonunda, kontrol grubunda bulunan çocuklarla kıyaslandığı zaman masa tenisi çalışmalarına dâhil edilen çocukların dikkat becerilerinde anlamlı bir artış meydana geldiği tespit edilmiştir (7).

İşitme engelli çocuklarda görülen davranış problemleri ile dil gelişimi ve dikkat düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle dil becerilerinin gelişimi dikkat becerisini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir (138). Bu noktada spora katılımın işitme engelli çocukların dikkat gelişimlerini desteklemeye yardımcı olacağı söylenebilir. Çünkü spor etkinlikleri sayesinde işitme engelli çocuklar sosyal ortam içine girmekte, bu durum çocukların dil gelişimlerinin ve dikkat becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Spor yapmayan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre dikkat düzeyleri karşılaştırıldığı zaman hem kız hem de erkek katılımcıların dikkat düzeylerinin benzer seviyede olduğu, bu kapsamda spor yapmayan işitme engelli bireylerde cinsiyetin dikkat düzeyi üzerinde önemli bir belirleyici olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Spor yapan işitme engelli bireylerde ise cinsiyetin dikkat düzeyi üzerinde önemli bir belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, spor yapan kız katılımcıların dikkat düzeylerinin spor yapan erkek katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bilindiği gibi dikkat gelişimi psiko-sosyal gelişim özelliklerinin yanında bazı biyolojik ve fizyolojik gelişim unsurlarından etkilenmektedir (7). Bu kapsamda sedanter işitme engellilerde dikkat düzeyinin cinsiyete göre farklılık göstermemesinin temelinde her iki cinsiyetteki bireylerin benzer sosyal çevrelerde yetişmiş olmalarının etkili olduğu düşünülebilir. Spor yapan işitme engellilerde dikkat düzeyinin kız katılımcıların lehine yüksek çıkmasının temelinde ise erkek katılımcılarla kıyaslandığı zaman kız katılımcıların fizyolojik gelişimlerini erkeklerden daha erken tamamlamaları ve spor etkinliklerine daha sık katılmalarının etkili olduğu savunulabilir.

Sporcularda dikkat testinin geçerlik ve güvenilirliğinin tespit edilmesinin amaçlandığı çalışmada, dikkat düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir (118). Dikkat toplama eğitiminin dikkat becerisi üzerine etkilerinin incelendiği diğer bir araştırmada katılımcıların eğitim öncesi ve sonrası dikkat düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (139). Yaş ortalamaları 9-13 arasında bulunan çocuklar üzerinde yapılan araştırmada çocuklarda masa tenisi sporuna katılımın dikkat gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada deney grubunda bulunan kız ve erkek çocuklarına masa tenisi programı uygulanmış, bu süreçte kontrol grubunda bulunan kız ve erkek çocukları günlük yaşantılarına devam etmişlerdir. Araştırmada cinsiyet değişkenine göre incelendiği zaman deney ve kontrol grubunda bulunan kız çocuklarının ön-son test dikkat becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık meydana gelmediği bulunmuştur. Erkek çocuklarında da ön test dikkat becerilerinin anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiş, son testte ise erkek çocuklarında dikkat becerisinin spor yapan grup lehine daha yüksek olduğu bulunmuştur (7).

Dereceli (2011) tarafından yapılan çalışmada dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklarda spor etkinliklerine katılımın dikkat becerisi üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya dâhil edilen çocuklar deney ve kontrol grubu

olarak ikiye ayrılmış, deney grubunda bulunan çocuklara düzenli olarak Tai-Chi egzersiz programı uygulanmış, bu süreçte kontrol grubunda bulunan çocuklar herhangi bir spor etkinliğine dâhil edilmemiştir. Araştırmanın sonunda, kontrol grubunda bulunan çocuklarla kıyaslandığı zaman deney grubunda bulunan çocukların dikkat testini daha kısa sürede tamamladıkları tespit edilmiştir (8).

Spor yapmayan katılımcıların yaş gruplarına göre dikkat düzeyleri değerlendirildiği zaman, en yüksek dikkat düzeyine 12 yaş grubunda bulunan katılımcıların sahip olduğu, yaş arttıkça katılımcıların dikkat düzeylerinin de azaldığı tespit edilmiştir. Spor yapan katılımcılarda ise dikkat düzeyinin yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Spor yapmayan katılımcılarda yaş arttıkça dikkat düzeyinin azalmasının temelinde yaş arttıkça günlük yaşam içerisindeki görevlerin de artması ve daha karmaşık bir hale gelmesinin etkili olduğu düşünülebilir. Spor yapan katılımcılarda dikkat düzeyinin yaş gruplarına göre farklılık göstermemesinin temelinde ise her yaş grubundaki katılımcıların düzenli spor yapmasının ve sporun dikkat gelişimleri üzerinde katkı sağlamanın etkili olduğu düşünülebilir. Nitekim spor yapan ve yapmayan katılımcıların dikkat düzeylerine ilişkin nicel verilen değerlendirildiği zaman, spor yapan katılımcıların içerisinde en düşük dikkat puanına sahip olan 15 yaş grubunda bulunan katılımcıların dikkat puanlarının ortalaması bile ($98,52 \pm 16,541$), spor yapmayan grupta yer alan ve en yüksek dikkat puanına sahip olan 12 yaş grubundaki katılımcıların ortalama dikkat puanlarından ($70,37 \pm 37,485$) daha yüksektir. Bu kapsamda spora katılımın hangi yaş grubunda olursa olsun dikkat düzeyini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Spor yapmayan katılımcıların ikamet ettikleri illere göre dikkat düzeyleri karşılaştırıldığı zaman, katılımcıların dikkat düzeyleri üzerinde yaşadıkları yerleşim yerlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, Malatya ilinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeyinin İstanbul ilinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeyinden daha yüksek olduğu, bunun yanında Elazığ ilinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeyinin Gaziantep ve İstanbul illerinde yaşayan katılımcıların dikkat düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık spor yapan işitme engelli katılımcıların dikkat düzeylerinin yaşadıkları illere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Yaşadıkları illere göre değerlendirildiği zaman işitme engellilerde spora katılımın farklı yerleşim yerlerinde yaşamalarına rağmen dikkat düzeylerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Nitekim elde edilen bulgulara göre, tüm yerleşim yerlerinde spor yapan işitme engelli katılımcıların dikkat düzeylerinin sedanter katılımcılardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilindiği gibi sağlıklı bireylerle kıyaslandığı zaman herhangi bir engele sahip olan bireylerin yaşam kaliteleri daha düşüktür. Düzenli olarak fiziksel aktivite ve spor etkinliklerine katılım normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi engelli bireylerde de yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlamaktadır. Bunun yanında engelli bireylerin kendilerine yetebilme düzeylerinin gelişmesinde de spora katılımın aktif bir rolü olduğu bilinmektedir (79). Bu kapsamda spor etkinliklerine katılmayan işitme engelliler ile kıyaslandığı zaman, farklı yerleşim yerlerinde ikamet etmekte olan ve düzenli spor yapma alışkanlığı bulunan işitme engellilerin daha yüksek dikkat becerisine sahip olmalarının literatürle uyumlu bir sonuç olduğu söylenebilir.

Spor yapmayan katılımcılarda yaşanan bölgenin dikkat düzeyi üzerinde önemli bir belirleyici olmasının diğer bir nedenin, yaşanan bölgelerdeki yerleşim planlarının farklılık göstermesi olabilir. Bilindiği gibi her yerleşim yerinin fiziksel açıdan yerleşim planı birbirinden farklıdır. Bunun yanında yerleşim yerlerinin dizaynında engelli bireylere yönelik uygulamaların fazlalığı/eksikliği de engelli bireylerin hayatlarını etkilemektedir. Arslan ve diğerlerine (2014) göre, engelli bireylerin kamusal alanları rahat kullanabilmelerinde kentin yaşanabilirlik düzeyi ve kentsel tasarım önemli bir yere sahiptir (73). Bekçi (2012) tarafından yapılan araştırmada da engelli bireylerin yerleşim yerlerinde daha rahat hareket edebilmeleri için engellilere yönelik kentsel tasarımlara gereksinim duyulduğu vurgulanmıştır. Literatürde yer alan bu görüşler ışığında, işitme engelli bireylerin yerleşim yerlerine göre dikkat düzeyleri ele alınırken, yaşanan bölgenin sahip olduğu kentsel tasarımların da göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı söylenebilir (50).

İşitme engelinin ortaya çıkış nedenlerine göre spor yapmayan katılımcıların dikkat düzeyleri karşılaştırıldığı zaman, spor yapmayan katılımcılarda engel nedeninin (doğuştan, hastalık nedeniyle, diğer) dikkat düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde spor yapan işitme engelli bireylerde de işitme engelinin ortaya çıkış nedeninin dikkat düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bilindiği gibi engellilik doğum öncesinde meydana gelen bazı unsurların yanında bazen doğum sonrasında ortaya çıkan olumsuzluklara göre oluşmaktadır (49). İşitme engelli bireylerde de işitme kaybının tür ve derecesinin yanında işitme engelinin ortaya çıktığı zaman dilimi bireyin hayatını farklı yönlerde etkilemektedir. Diğer bir ifade ile işitme engelinin ortaya çıktığı zaman dilimi (doğum öncesi ya da doğum sonrası) çocukların hayatları boyunca karşılaşacakları problemlerin derecesini de belirlemektedir (74). Yapılan bu araştırmada gerek spor yapan gerekse de sedanter bir yaşam tarzına sahip

olan işitme engelli çocukların dikkat düzeylerinin engelin ortaya çıktığı dönemlere göre farklılık göstermemesinin temelinde, tüm katılımcıların küçük yaşlardan itibaren işitme engelli olmalarının ve benzer uyaran zenginliği içinde büyümelerinin yattığı düşünülebilir.

İşitme engellilerin işitme tür ve düzeylerine göre teknolojik gelişmelerden yararlanılarak geliştirilmiş işitme cihazları kullandıkları bilinmektedir (76). İşitme cihazları sözel olmayan bilişsel fonksiyonların gelişmesine ve beynin çalışma fonksiyonlarının gelişmesine katkı sağlamaktadır (140). Bunun yanında yapılan araştırma bulguları işitme cihazı kullanımının görsel dikkat üzerinde olumlu katkıları olduğunu göstermektedir (141). Yapılan bu çalışmada spor yapmayan katılımcıların işitme cihazı kullanma durumlarına göre dikkat düzeyleri incelendiği zaman, işitme cihazı kullanmayan katılımcıların dikkat düzeylerinin işitme cihazı kullanan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık spor yapan katılımcılarda işitme cihazı kullanma durumunun dikkat düzeylerini etkilemediği tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde, spora katılımın hem işitme cihazı kullanan hem de işitme cihazı kullanmayan katılımcıların dikkat düzeylerini olumlu yönde etkilemesinin yattığı düşünülebilir. Nitekim elde edilen bulgulara göre, spor etkinliklerine katılan hem işitme cihazı kullanan hem de işitme cihazı kullanmayan katılımcıların dikkat düzeylerinin işitme cihazı kullanan/kullanmayan sedanter katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Gözlük kullanma değişkenine göre ele alındığı zaman, spor yapmayan katılımcılarda dikkat düzeyinin gözlük kullanmayanlar lehine anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık spor yapan katılımcılarda gözlük kullanma durumunun dikkat düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiği zaman spor etkinliklerine katılan ve gözlük kullanan/kullanmayan katılımcıların spor etkinliklerine katılmayan ve gözlük kullanan/kullanmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde gerek gözlük kullanan gerekse de gözlük kullanmayan işitme engelli bireylerde spora katılımın bedensel zekâyı olumlu yönde etkilemesinin yattığı düşünülebilir. Nitekim yapılan bu çalışmada uygulanan dikkat testi ile çocukların görsel dikkat düzeyleri test edilmiştir. Spora katılımın bedensel zekâ üzerine olumlu etkilerinin olduğu yapılan birçok araştırma ile desteklenmiştir (142,143). Bu kapsamda gerek gözlük kullanan gerekse de gözlük kullanmayan işitme engelli çocuklarda dikkat becerisinin spor yapan grup lehine yüksek olmasının literatür ile uyumlu bir sonuç olduğu söylenebilir.

Spor yapmayan katılımcıların kitap okumayı sevme durumlarına ve kitap okuma sıklıklarına göre dikkat düzeyleri incelendiği zaman, spor yapmayan katılımcılarda kitap

okumayı sevme durumunun ya da kitap okuma sıklıklarının dikkat düzeyi üzerinde önemli birer belirleyici olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde spor yapan işitme engellilerde de kitap okumayı sevme durumunun ve kitap okuma sıklığının dikkat düzeyini etkilemediği tespit edilmiştir.

Eğitim hayatının vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirilen okuma alışkanlığı (144), zihinsel ve yaratıcı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (145).Diğer bir ifade ile okuma becerisi kompleks bir bilişsel süreç olarak değerlendirilmektedir (146). Bilginin öğrenmesinde eğitimin en basit ve etkili yöntem olduğu belirtilmektedir (147).Bunun yanında okuma alışkanlığı üzerinde öğrenme stilleri, yaş ve dikkat düzeyi gibi unsurların da belirleyici olduğu bilinmektedir (148). Yapılan bu araştırmada hem spor yapan hem de spor yapmayan işitme engelli çocuklarda kitap okuma alışkanlıklarının dikkat becerisini etkilememesinin temelinde, kitap okumanın dikkate ek olarak birçok psikolojik unsurdan etkilenmesinin yattığı düşünülebilir. Nitekim literatürde yer alan bilgilere göre, okuma eylemi dikkat becerisine ek olarak görme, algılama, hatırlama, seslendirme, anlamlandırma, sentezleme, çözümlenme ve yorumlama gibi farklı bileşenlerden oluşan, karmaşık bir zihinsel süreç olarak tanımlanmaktadır (149).

Yapılan bu araştırmada spor yapmayan katılımcıların bilgisayar oyunlarına yönelik yaklaşımlarına göre dikkat düzeyleri incelendiği zaman, spor yapmayan katılımcılarda bilgisayar oyunlarına ilgi duyma düzeyinin ya da bilgisayar oyunları oynama sıklıklarının dikkat düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde spor yapan işitme engellilerde de bilgisayar oyunlarına ilgi duyma düzeyinin dikkat seviyesini etkilemediği belirlenmiş, buna karşılık bilgisayar oyunlarına ayrılan zaman değişkenine göre spor yapan katılımcıların dikkat düzeylerinin bazı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, günde 1,2 ya da 3 saat bilgisayar oyunu oynayan ve spor yapma alışkanlığı bulunan katılımcıların dikkat düzeylerinin, günde 4 saat bilgisayar oyunu oynayan ve spor yapma alışkanlığı bulunan işitme engellilere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Geçmişte yapılan birçok araştırmada bilgisayar oyunlarının dikkat gelişimi üzerine olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur (135,150). Son yıllarda yapılan deneysel araştırma bulguları da bilgisayar oyunlarının dikkat gelişimi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (151,152). Bilindiği gibi bilgisayar oyunlarının sahip oldukları birçok farklı içerik bulunmaktadır. İşitme engelli çocukların da tercih ettikleri oyunların içerikleri birbirinden farklıdır. Bunun yanında her işitme engelli çocuğun bilgisayar oyunlarından beklentileri ve bilgisayar oyunlarına ilişkin algıları aynı değildir.

Bu kapsamda sadece spor yapma/yapmama durumlarına göre işitme engelli çocukların dikkat gelişimleri üzerinde bilgisayar oyunlarının etkilerinin daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir. Bayrakdar ve Çuhadar (2015) tarafından yapılan araştırmada, işitme engelliler ilköğretim okuluna giden öğrencilerin bilgisayar kullanımlarına ilişkin bilgilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada işitme engelli öğrencilerin 17'sinin bilgisayar kullanırken sorun yaşadığı, 23 öğrencinin ise bilgisayar kullanırken herhangi bir sorunla karşılaşmadığı tespit edilmiştir. Aynı araştırmada öğrencilerin 12'sinin bilgisayar kullanımı konusunda kendisini yeterli, 18'inin kısmen yeterli, 10'unun ise yetersiz olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan bu araştırma sonuçlarında olduğu gibi, işitme engelli çocuklarda bilgisayar kullanımına ilişkin bulguların değerlendirilmesinde spora katılımın unsurunun yanında diğer sosyo-demografik özelliklerinde göz önünde bulundurulması gerektiği söylenebilir (76).

Araştırmada spor yapan işitme engelli çocukların dikkat düzeyleri evlerinde kendilerine ait oda bulunma durumuna göre incelendiği zaman, evinde kendisine ait oda bulunmayan çocukların dikkat düzeylerinin evlerinde kendi odası bulunan çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde spor yapmayan işitme engelli çocuklarda da dikkat düzeyinin evlerinde kendi odası bulunmayan çocuklar lehine yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kendi odası olan çocukların odalarında dikkat gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek durumlarla daha fazla meşgul olmalarının, Bunun yanında kendine ait odası olmayan çocuklar ile ebeveynlerinin daha fazla ilgilenmelerinin ve iletişim kurmalarının bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülebilir. Rueda ve diğerleri (2005) tarafından yapılan araştırmada da çocukların dikkat gelişimlerinde çevrenin sağladığı eğitimin önemli bir role sahip olduğu ifade edilmiştir (153). Gür ve diğerleri (2016) tarafından yapılan araştırmada sporun işitme engelli bireylerin iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur (154).

6. SONUÇ

Sonuç olarak, spor yapma alışkanlığı bulunan işitme engelli çocuklar ile sedanter işitme engelli çocukların dikkat düzeyleri üzerinde bazı demografik değişkenlerin önemli birer belirleyici olduğu, buna karşılık her iki grupta da bazı demografik değişkenlerin dikkat düzeyini etkilemediği belirlenmiştir. Spor yapmayan işitme engelli çocuklarda dikkat becerisini etkileyen unsurların yaş, yaşanılan il, evlerinde kendi odaları bulunma durumu, gözlük kullanımı ve işitme cihazı kullanımı değişkenlerinin olduğu belirlenmiştir. Spor yapmayan işitme engelli çocuklarda cinsiyet, kitap okumayı sevme durumu, işitme engelinin ortaya çıkış nedeni, kitap okuma sıklığı ve bilgisayar oyunu oynama durumlarının dikkat becerilerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Spor yapmayan işitme engelli çocuklarla kıyaslandığı zaman spor yapan çocuklarda cinsiyet değişkeninin dikkat becerisini etkilediği, bunun yanında spor yapan işitme engelli çocuklarda evlerinde kendilerine ait oda bulunma durumunun da dikkat becerilerini etkilediği belirlenmiştir. Diğer demografik değişkenler olan yaş, işitme engelinin ortaya çıkış nedeni, yaşanılan il, işitme cihazı ve gözlük kullanma durumu, kitap okuma durumları ve sıklıkları, bilgisayar oyunu oynama durumları ve oyunlara harcadıkları zamanların dikkat becerilerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

7. ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular ve ilgili literatür ışığında şu önerilerde bulunulabilir;

1. Sedanter ve sporcu olan işitme engelli bireylerin farklı psikolojik özelliklerinin (benlik saygısı, beden algısı, özgüven, algılanan stres düzeyi vb.) ele alındığı yeni araştırmalar yapılabilir. Böylece işitme engelli bireylerde spora katılımın psikolojik özellikler üzerine etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanabilir.
2. Araştırmada spor yapan işitme engelli çocukların dikkat düzeylerinin spor yapmayan işitme engelli çocuklardan daha yüksek bulunduğu, elde edilen bu sonucun literatür bulgularıyla desteklendiği göz önünde bulundurulduğu zaman, işitme engelli çocukların spora yönlendirilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılabilir. Bu kapsamda öncelikli olarak ailelerin bilinçlendirilmesi, eğitim kurumlarında spora yönelik faaliyetlerin artırılması,

işitme engelli çocukların ders dışı spor etkinliklerine yönelmelerine teşvik edici bazı uygulamalar yürütülebilir.

3. Yapılan bu araştırmada kesitsel tarama modeli kullanılmış, bu kapsamda araştırma verileri hem spor yapan hem de spor yapmayan işitme engelli çocuklardan bir defa alınmıştır. Elde edilen sonuçlar her ne kadar işitme engelli çocuklarda spora katılımın dikkat becerisini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuş olsa da, bu alanda yapılacak boylamsal çalışmalara gereksinim vardır. Buna göre, işitme engelli çocuklarda deney ve kontrol gruplu, ön-son test araştırma modeli çalışmaların alana katkı sağlayacağı söylenebilir.

4. Yapılan bu araştırmada spor yapan işitme engelli çocukların ilgilendikleri spor dallarına göre dikkat düzeylerinin karşılaştırılması yapılmamıştır. Ancak bilinmektedir ki her spor dalının sahip olduğu karakteristik özellikler birbirinden farklıdır. Bu kapsamda işitme engellilerde ilgilenilen spor dalının dikkat becerisini hangi düzeyde etkilediğine dair araştırmalar yapılabilir. Böylece işitme engelli çocukların dikkat becerilerinin geliştirilmesinde hangi spor dallarının tercih edilmesi gerektiğine dair öngörüş oluşacaktır.

5. İşitme engelli çocuklarda spora katılımın dikkat becerisi üzerine etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve daha güvenilir araştırma bulguları elde edilmesi için daha geniş örneklem grupları ile yeni araştırmalar yapılabilir.

6. Ailelerin işitme engelli çocuklar üzerine baskısının dikkat becerileri üzerine nasıl bir etki yaptığını, spor yapan çocukların bu baskıyla baş edebilme durumlarıyla ilgili çalışmalar yapılarak ailelere daha sağlıklı bilgiler verilebilir.

8. KAYNAKLAR

1. Aytan GK. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmelerinde sporun etkileri. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara, 2010.
2. Küçük V, Koç H. Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2004; 10: 131-141
3. Yaprak P, Amman MT. Sporda kızlar ve sorunları. Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi 2009; 2(1): 39-49.
4. WHO. (2011). Dünya engellilik raporu. Dünya Sağlık Örgütü. <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf> 17.11.2015 tarihinde erişilmiştir.
5. Timur S, Ege E, Bakış E. Engelli kızların üreme sağlığı sorunları ve etkileyen faktörler. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006; 10(1): 51-58.
6. Güllü E. Çocuklarda dikkat eksikliği. İstanbul: Hayat Yayınları, 2012.
7. Asan R. Sekiz haftalık masa tenisi egzersizinin 9-13 yaş arası çocuklarda dikkat üzerine etkisi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.
8. Dereceli, Ç. Tai-Chi programına katılımın dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan ilköğretim I. kademe öğrencilerinin iç- dış denetim odağı ve dikkat düzeylerine etkisinin araştırılması. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 2011.
9. Ramazanoğlu F, Karahüseyinoğlu MF, Demirel ET, Ramazanoğlu MO, Altungül O. Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları 2005; 153-157.
10. Dever A. Spor sosyolojisi. İstanbul: Başlık Yayınları, 2010.
11. Tükenmez M. Toplum bilim ve spor. 1. Baskı. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2009.
12. Yetim AA. Sosyoloji ve spor. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2005.
13. Dinç N, Güzel P. Gençlerde rekreasyonel fiziksel aktiviteler ile yaşam kalitesi arasındaki ilişki. I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, s. 215, Antalya, 12-15 Nisan 2012.
14. Arslan C, Güllü M, Tural V. Spor yapan ve yapmayan ilköğretim öğrencilerinin depresyon durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2011; 5(2): 120-132.
15. Zorba E. Yaşam Boyu Spor. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006.
16. Şahin M, Yetim AA, Çelik A. Psikolojik sağlamlığın gelişiminde koruyucu bir faktör olarak spor ve fiziksel aktivite. The Journal of Academic Social Science Studies 2012; 5(8): 373-380.
17. Yıldırım İ, Özşevik K, Özer S, Canyurt E, Tortop Y. Üniversite öğrencilerinde fiziksel aktivite ile depresyon ilişkisi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi 2015; 9(özel sayı): 32-39.
18. Miller KE, Hoffman JH. Mental Well-Being and Sport-Related Identities in College Students. Sociol Sport J. 2009; 26(2): 335-356.

19. Azar D, Ball K, Salmon J, Cleland VJ. Physical activity correlates in young women with depressive symptoms: a qualitative study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 2010; 7(3): 1-11.
20. Dishman RK, Hales DP, Pfeiffer KA, Felton GA, Saunders R, Ward DS. et al.. Physical self-concept and self-esteem mediate cross-sectional relations of physical activity and sport participation with depression symptoms among adolescent girls. *Health Psychology* 2006; 25(3): 396-407.
21. Hassmen P, Koivula N, Uutela A. Physical exercise and psychological well-being: A population study in Finland. *Preventive Medicine* 2000; 30: 17-25.
22. Salar B, Hekim M, Tokgöz M. 15-18 Yaş grubu takım ve ferdi spor yapan bireylerin duygusal durumlarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2012; 4(6): 123-135.
23. Demir M, Filiz K. Spor egzersizlerinin insan organizması üzerindeki etkileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi* 2004; 5(2): 109-114.
24. Sritara, C., Thakkinstian, A., Ongphiphadhanakul, B., Pornsuriyasak, P., Warodomwicht, D., Akrawichien, T., ve ark. Work- and travel-related physical activity and alcohol consumption: relationship with bone mineral density and calcaneal quantitative ultrasonometry. *Journal of Clinical Densitometry: Assessment & Management of Musculoskeletal Health* 2015; 18(1): 37-43.
25. Taş kale MG, Sermez Y. Osteoporosis and its relationship with various risk factors in postmenopausal women in denizli province. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences* 2010; 30(6): 1958-1964.
26. Gürel FS, İnan G. Çocukluk çağı obezitesi tanı yöntemleri, prevalansı ve etyolojisi. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2001; 2(3): 39-46.
27. Kokino S, Tuna H, Yıldız M. Obezite, fiziksel aktivite ve rehabilitasyon. *Fiziksel Tıp* 2004; 7(2): 93-98.
28. Ağca Ö, Koçoğlu G. Fazla kilolu ve obez adolesan kızlarda düzenli egzersizin vücut bileşimine etkileri. *Dirim Tıp Gazetesi* 2010; 85(1): 17-23.
29. Khalife N, Kantomaa M, Glover V, Tammelin T, Laitinen J, Ebeling H, ve ark. Childhood attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms are risk factors for obesity and physical inactivity in adolescence. *Journal of The American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 2014; 53(4): 425-436.
30. Arabacı R, Çankaya C. Beden eğitimi öğretmenlerinin fiziksel aktivite düzeylerinin araştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2007; 20(1): 1-15.
31. Hekim M. Çocukluk çağı obezitesinin önlenmesinde fiziksel aktivite ve sporun önemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2015; 8(37): 1102-1106.
32. Can S, Arslan E, Ersöz G. Güncel bakış açısı ile fiziksel aktivite. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi* 2014; 12(1): 1-10.
33. Yeşil P, Altrok M. Kardiyovasküler hastalıkların önlenmesi ve kontrolünde fiziksel aktivitenin önemi. *Türk Kardiyoloji Derneği Kardiyovasküler Hemşirelik Dergisi* 2012; 3(3): 39-48.
34. Tsai JC, Yang HY, Wang WH, Hsieh, MH, Chen PT, Kao CC. ve ark. The beneficial effect of regular endurance exercise training on blood pressure and

- quality of life in patients with hypertension. *Clinical and Experimental Hypertension* 2004; 26(3): 255-265.
35. Bilgin AU. Kanser ilişkili halsizlik ve fiziksel egzersiz. *Genel Tıp Dergisi* 2014; 24: 38-44.
36. Sigal RJ, Kenny GP, Wasserman DH. Physical activity/exercise and type 2 diabetes. *Diabetes Care* 2006; 29(6): 1433-1438.
37. Heidemann M, Mølgaard C, Husby S, Schou AJ, Klakk H, Møller NC, ve ark. The intensity of physical activity influences bone mineral accrual in childhood: The childhood health, activity and motor performance school (The CHAMPS) study, Denmark. *BMC Pediatrics* 2013; 13(32): 1-9.
38. Kelly AKW. Physical activity prescription for childhood cancer survivors. *Current Sports Medicine Reports* 2011; 10(6): 352-359.
39. Braam KI, Dijk EMV, Veening MA, Bierings MB, Merks,JHM,, Grootenhuis, MA, ve ark. Design of the Quality of Life in Motion (QLIM) study: a randomized controlled trial to evaluate the effectiveness and cost-effectiveness of a combined physical exercise and psychosocial training program to improve physical fitness in children with cancer. *BMC Cancer* 2010; 10(1): 1-9.
40. Galvão DA, Newton RU. Review of exercise intervention studies in cancer patients. *Journal of Clinical Oncology* 2005; 23(4): 899-909.
41. Subaşıoğlu F. Üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümleri'nin "engellilik farkındalığı" üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası* 2008; 9(2): 399-430.
42. Yetim, A.A. (2014). Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 3-9, Batman, 2-4 Mayıs 2014.
43. Öztürk M. Türkiye'de engelli gerçeği. İstanbul: MÜSİAD Cep Kitapları, 2011.
44. Burcu E. Engelli gençlik ve sosyal riskler. *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 2013; 1(2): 30-45.
45. Güler EK. Tıbbi ortamların ve ilişkilerin engelli kişilere uygunluğunun etik yönden değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana, 2005.
46. Doğan İ, Çitil M. Engelli çocuk ve ergenlerin sosyolojik boyutu. Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı. A. Kulaksızoğlu (Hazırlayan). s. 29-44. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2011.
47. Cumurcu BE, Karlıdağ R, Almış BH. Fiziksel engellilerde cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2012; 4(1): 84-98.
48. MEB. Çocuk gelişimi ve eğitimi: Özel eğitim. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara, 2007.
49. Alyanak B. Özürlü çocuk ve aile. Özürlüler'07 Kongre ve Sosyal Etkinlikleri Kongre Bildirileri Kitabı, s. 88-90, İstanbul, 06-09 Aralık 2007.
50. Bekci B. Fiziksel engelli kullanıcılar için en uygun ulaşım akslarının erişebilirlik açısından irdelenmesi: Bartın kenti örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 2012; 14(Özel Sayı): 26-36.
51. Durduran Y, Bodur S. Engellilerin engellilikleri dışındaki sağlık sorunları: karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Tıp Dergisi* 2009; 25(2): 69-77.

52. Lafçı D, Öztunç G, Alparslan ZN. Zihinsel engelli çocukların (mental retardasyonlu çocukların) anne ve babalarının yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2014; 3(2): 723-735.
53. Uğuz Ş, Toros F, İnanç BY, Çolakkadioğlu O. Zihinsel ve/veya bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon ve stres düzeylerinin belirlenmesi. Klinik Psikiyatri 2004; 7: 42-47.
54. Toros F. Zihinsel ve/veya bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon, evlilik uyumunun ve çocuğu algılama şeklinin değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry 2002; 3(2): 45-52.
55. Kurt AS, Tekin A, Koçak V, Kaya Y, Özpulat Ö, Önat H. Zihinsel engelli çocuğa sahip anne babaların karşılaştıkları güçlükler. Türkiye Klinikleri Journal of Pediatrics 2008; 17(3): 158-163.
56. Özşenol F, Işıkhani V, Ünay B, Aydın Hİ, Akın R, Gökçay E. Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Dergisi 2003; 45(2): 156-164.
57. Demirbilek M. Zihin engelli bireylerin ve ailelerinin gereksinimleri. Turkish Journal of Family Medicine And Primary Care 2013; 7(3): 58-64.
58. Kulaksızoğlu A. Çocuk psikolojisi ve gelişimi. Farklı gelişen çocuklar. A. Kulaksızoğlu (Editör). s. 9-56. 1. Baskı. İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 2003.
59. Kulaksızoğlu A. Çocuk psikolojisi ve gelişimi. Farklı gelişen çocuklar. Adnan Kulaksızoğlu (Editör). s. 1-43. 2. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.
60. Eripek S. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar. Ankara: Maya Akademi, 2009.
61. Tortop HS, Kandemir B, Kaya ÖE, Demir F. Öğretmen adaylarının zihin engelli birey kavramına yönelik algıları. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2014; 15(Özel Sayı): 307-322.
62. İlhan L. Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeyine etkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi 2008; 16(1): 315-324.
63. Tekinarslan İÇ. Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler. Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. İbrahim H. Diken (Editör). s. 135-166. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2010.
64. İlhan EL, Esentürk OK. Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2014; 9(1): 19-36.
65. Kayrak R. Zihinsel engelli çocukların eğitimi. T.C. Efeler Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayını. Yayın No: 2, 2014.
66. Tekin-İftar E. Zihin engelinin nedenleri. Zihin engelliler ve eğitimleri. Bulbin Sucuoğlu (Editör). s. 87-120. 3. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık, 2010.
67. Özgür İ. Engelli çocuklar ve eğitimi: Özel eğitim. İkinci Baskı. Karahan Kitabevi. Adana, 2008.
68. Sucuoğlu B. Zihin engelinin tarihçesi. Zihin engelliler ve eğitimleri. Bulbin Sucuoğlu (Editör). s. 16-48. 3. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık, 2010a.

69. Uysal H. Fiziksel yetersizliği / süreğen hastalığı olan öğrenciler. Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. İbrahim H. Diken (Editör). s. 251-296. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2010.
70. İnal HS. Bedensel engeli olan çocuk ve ergenlerin hakları. Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı. A. Kulaksızoğlu (Hazırlayan). s. 181-196. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2011.
71. Özgür İ. İlköğretimde kaynaştırma. Karahan Kitabevi. Adana, 2011.
72. Gürsel O. Görme yetersizliği olan öğrenciler. Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. İbrahim H. Diken (Editör). s. 217-249. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2010.
73. Arslan Y, Şahin HM, Gülnar U, Şahbudak M. Görme engellilerin toplumsal hayatta yasadıkları zorluklar (Batman merkez örneği). Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi 2014; 4(2): 1-14.
74. Avcıoğlu H. İşitme yetersizliği olan öğrenciler. Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. İbrahim H. Diken (Editör). s. 167-215. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2010.
75. Malkoç T, Ceylan F. Okul öncesi dönem işitme engelli çocuklarda müzik eğitiminin sözel açıklama becerilerine etkisi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi 2012; 1(2): 59-65.
76. Bayrakdar U, Çuhadar C. İşitme engelliler okullarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim amaçlı kullanımının incelenmesi. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2015; 5(2): 172-191.
77. Konar N, Yıldırım İ. Engelliler için beden eğitimi ve spor öğretmenliği: gereksinim ve bir program modeli. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi 2012; 14(2): 208-216.
78. Gürses HN. Engelli çocuklarda fiziksel aktivite: fiziksel aktiviteyi engelleyen kardiyopulmoner durumlar. Özürlüler'07 Kongre ve Sosyal Etkinlikleri Kongre Bildirileri Kitabı, s. 64-69, İstanbul, 06-09 Aralık 2007.
79. Altun B, Bayramlar K, Kayhan G, Ergun N. Bedensel engellilerin sportif aktivitelere katılımının yaşam kalitesi üzerine etkisi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi 2011; 3(özel sayı): 161-164.
80. Doğan H, Usalır K, Batur S. Bedensel engelli bir bireye uygulanan fiziksel aktivite programının bazı fiziksel uygunluk parametreleri üzerine etkisinin incelenmesi: Bir olgu sunumu. I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 285, Antalya, 21-23 Mayıs 2014.
81. Sarol H, Çimen Z. Uyarlanmış Rekreasyonel Fiziksel Aktivitenin Otizmli Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi. II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, s. 294-298, Aydın, 31 Ekim - 3 Kasım 2013.
82. İlhan EL, Kırımoğlu H, Tuncel M, Altun M. Zihinsel engelli çocuklarda özel atletizm antrenmanlarının öz bakım beceri düzeylerine etkisi. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 150, Batman, 2-4 Mayıs 2014.

83. Hekim, M. (2014). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklarda Fiziksel Aktivite ve Spora Katılımın Fiziksel, Motorsal ve Sosyal Gelişim Üzerine Etkileri. VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, s. 714-719, Ankara, 5-8 Haziran 2014.
84. Bayazıt B, Fil H, Son M, Çolak S, Eskiyecek CG, Çolak E. Eğitilebilir zihinsel engelli kız çocuklarda cimnastik çalışma programının denge gelişimine etkisinin incelenmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 2014; 2(8): 370-377.
85. Atan T, Eliöz M, Çebi M, Ünver Ş, Atan A. Basketbol antrenmanın eğitilebilir zihinsel engelli çocukların motorik özelliklerine etkisinin incelenmesi. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 118, Batman, 2-4 Mayıs 2014.
86. Özmen T, Yıldırım NÜ. Zihinsel engelli çocuklarda interval antrenmanın alt ekstremite kas kuvvetine etkisi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 2011; 13(Özel sayı): 26-30.
87. Bayrak N, Çalışkan E, Erbaşı FY. Görme Engelli Çocuklarda Tandem Bisiklet Eğitiminin Bazı Fiziksel Uygunluk Parametrelerine Etkisi. I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 291, Antalya, 21-23 Mayıs 2015.
88. Hartman E, Houwen S, Visscher C. Motor skill performance and sports participation in deaf elementary school children. Adapted Physical Activity Quarterly 2011; 28(2): 132-145.
89. Özdal M, Yıldız M, Yanar M, Karaoğlan VG, Öztürk Y. 8 Haftalık futbol antrenmanının görme engelli erkek futbolcuların performans ile ilgili bazı fiziksel özelliklerine etkisi. I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 140, Antalya, 21-23 Mayıs 2015.
90. Hadzovic M, Aleksandrovic M, Zivkovic D, Radovanovic, D, Jorgic B, Jelenkovic P. Effects of physical activity aerobic capacities of children with cerebral palsy: A systematic review. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 120, Batman, 2-4 Mayıs 2014.
91. Bayazıt B, Meriç B, Aydın M, Seyrek E. Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğlenceli atletizm antrenman programının psikomotor özelliklere etkisi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2007; 5(4): 173-176.
92. Biçer Y, Savucu Y, Kutlu M, Kaldırmacı M, Pala R. Güç ve kuvvet egzersizlerinin zihinsel engelli çocukların hareket beceri ve yeteneklerine etkisi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları 2004; 173-179.
93. Şirinkan, A. (2014). Yaşlı Ve Engelli Bakım Merkezinde Kalan Bireylere Uygulanan Rekreasyonel Spor Etkinliklerinin Bazı Fiziksel Parametrelere Etkisinin Araştırılması. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı, 2-4 Mayıs 2014, Batman, 99.
94. Şirinkan A. 10-15 Yaş işitme engelli öğrencilerde sportif eğitsel oyunların fiziksel gelişimlerine etkisinin araştırılması. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi 2011; 13(Özel Sayı): 74-80.
95. Yeldan, İ. (2007). Engellilerde Postür ve Adaptasyonları. Özürlüler'07 Kongre ve Sosyal Etkinlikleri Kongre Bildirileri Kitabı, s. 76-79, İstanbul, 06-09 Aralık 2007.

96. Bakır S, Aydoğan H. 12-14 Yaş grubu gençlerbirliği spor kulübü sporcuları ile spor yapan ve yapmayan görme engelli öğrencilerinin işitsel basit reaksiyon zamanlarının karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi 2011; 3(özel sayı): 151-160.
97. Çevik O, Kabasakal K. Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi 2013; 3(2): 74-83.
98. Kul M, Görücü A, Demirhan B, Yaman Sarıkabak M. Sporun, işitme engelli bireylerin öfke durumlarına etkisi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi 2011; 3(özel sayı): 90-94.
99. Taşkın, R. (2014). Sporda Engel Yok. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı, s. 43-45, Batman, .2-4 Mayıs 2014.
100. Taşkın, R. (2014). Sporda Engel Yok. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri kitabı, s. 43-45, Batman, .2-4 Mayıs 2014.
101. Atalay A, Karadağ A. Otizmli hastaların rehabilite sürecinde spor terapilerinin önemi. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi 2011; 3(özel sayı): 227-232.
102. Keskin B, Güvendi B, Altıncı EE. Sporun bedensel engellilerin sosyalleşmeleri üzerine etkisi. I. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 284, Antalya, 21-23 Mayıs 2015.
103. Duman S, Sukan HD. Fiziksel aktivitenin zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesine etkisi. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 126, Batman, 2-4 Mayıs 2014.
104. Büyükyıldırım H, Temel C, Erdem M. Sporun görme engelliler için önemi ve spor yapan görme engellilerin hayatındaki değişikliklerin incelenmesi. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 145, Batman, 2-4 Mayıs 2014.
105. Soysal AŞ, Yalçın K, Can H. Bilişsel psikoloji kapsamında yer alan dikkat teorileri. New/Yeni Symposium Journal 2008; 46(1): 35-41.
106. Özdoğan B, Ak A, Soyutürk M. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite/aşırı hareketlilik bozukluğu olan çocukların eğitiminde öğretmen el kitabı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, 2005.
107. Özmen SK. Dikkat toplama becerisi geliştirici etkinlikler – Okul öncesi. Ankara: Anı Yayıncılık, 2006a.
108. Özmen SK. Dikkat toplama becerisi geliştirici etkinlikler – İlköğretim 1. 2. 3. Sınıf. Ankara: Anı Yayıncılık, 2006b.
109. Polatoğlu M. En etkili dikkat geliştirme ve konsantrasyon teknikleri. İstanbul: Erbain Yayınları., 2011.
110. MEB. Çocuk gelişimi ve eğitimi: Bilişsel gelişim. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara, 2014.
111. <http://cocuklaringelisimi.com> Erişim tarihi 20.05.2016.
112. Ercan ES, Aydın C. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. 5. Baskı. İstanbul: Gendaş, 2000.
113. Şimşek R. Dikkat dağınıklığını önleme el kitabı. İstanbul: İmleç Kitap, 2009.

114. Selçuk Z. Dikkat eksikliği ve hiperaktif çocuklar. 3. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
115. Şenol S, İşeri E, Koçkar Aİ. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. Ankara: HYB Yayıncılık, 2008.
116. Şenol S, İşeri E, Koçkar Aİ. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. Ankara: HYB Yayıncılık, 2008.
117. Tahiroğlu AY, Avcı A. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. Adana: Nobel Kitabevi, 2005.
118. Çağlar E, Kuruç Z. d2 Dikkat testinin sporcularda güvenilirliği ve geçerliği. Hacettepe Journal of Sport Sciences 2006; 17(2): 58-80.
119. Tunç A. Golf Sporu Yapan Çocukların Dikkat Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013.
120. Akcınlı N. Sekiz yaş grubu çocuklarda hareket eğitimi ile dikkat ve hafıza gelişimi arasındaki ilişki. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2005.
121. Yurdakul NA, Çamlıyer H, Çamlıyer H, Katabulut N, Soytürk M. Sekiz yaş grubu çocuklarda hareket eğitiminin dikkat ve hafıza gelişimine etkileri. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi 2012; 14(1): 103-108.
122. Adsız E. İlköğretim çağındaki öğrencilerde düzenli yapılan sporun dikkat üzerine etkisinin araştırılması. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İzmir, 2010.
123. Merdan, Ö. Dikkat ve koordinasyon çalışmalarının anaerobik yorgunluk altındaki dikkat, el-göz koordinasyonu ve reaksiyon süresi performansına etkisinin incelenmesi. Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2016.
124. Vine SJ, Wilson MR. The influence of quiet eye training and pressure on attention and visuo-motor control. Acta Psychologica 2011; 136(3): 340-346.
125. Güven Ş. Duyusal Zekâ ve Kişilik Özelliklerinin Elit Atletlerde Dikkat ve Performans Üzerindeki Etkisi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2014.
126. Sánchez-López J, Fernández T, Silva-Pereyra J, Mesa JA. M. Differences between judo, taekwondo and kung-fu athletes in sustained attention and impulse control. Psychology 2013; 4(07): 607-612.
127. Fontani G, Lodi L, Felici A, Migliorini S, Corradeschi F. Attention in athletes of high and low experience engaged in different open skill sports 1, 2. Perceptual And Motor Skills 2006; 102: 791-805.
128. Schücker L, Hagemann N, Strauss B, Völker K. The effect of attentional focus on running economy. Journal of Sports Sciences 2009; 27(12): 1241-1248.
129. Wulf G, Su J. An external focus of attention enhances golf shot accuracy in beginners and experts. Research Quarterly For Exercise And Sport 2007; 78(4): 384-389.
130. Can A. SPSS İle bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2014.

131. Brickenkamp R, Bleck,I, Dzida W, Heinrich P, Hellwig HJ, Krüger- Naumann R, Rothe R, Speck D, Speck R, Thiede L. Handbuch psychologischer und paedagogischertests. Göttingen: Verlag für Psychologie, 1975.
132. Kaymak S. Dikkat toplama eğitimi programının ilköğretim 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin dikkat toplama becerilerinin geliştirilmesine etkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2003.
133. Yarımkaaya E, Akandere M, Topal A. Çocuklarda sprint antrenmanlarının dikkat üzerine etkisi. Uluslararası Hakemli Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi 2015; 5(14): 83-95.
134. Bozan A, Akay Y. Dikkat geliştirme eğitiminin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin dikkatlerini toplama becerilerine etkisi. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi 2012; 3(6): 53-66.
135. Dye MWG, Green CS, Bavelier D. The development of attention skills in action video game players. *Neuropsychologia* (2009a): 47(8-9): 1780-1789.
136. Gültekin EA. İşitme engelli ve işitme engelli olmayan öğrencilerin fiziksel uygunluk parametrelerinin karşılaştırılması. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2012.
137. Özer A, Gürkan AC, Ramazanoğlu MO. Oyunun Çocuk Gelişimi Üzerine Etkileri. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları 2006; 54-57.
138. Barker DH, Quittner AL, Fink NE, Eisenberg LS, Tobey EA, Niparko JK. Predicting behavior problems in deaf and hearing children: the influences of language, attention, and parent-child communication. *Development And Psychopathology* 2009; 21(2): 373-392.
139. Karaduman BD. Dikkat toplama eğitim programının ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin dikkat toplama düzeyi, benlik algısı ve başarı düzeylerine etkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2004.
140. Shin MS, Kim SK, Kim SS, Park MH, Kim CS, Oh SH. Comparison of cognitive function in deaf children between before and after cochlear implant. *Ear And Hearing* 2007; 28(2): 22-28.
141. Horn DL, Davis RAO, Pisoni DB, Miyamoto RT. Development of visual attention skills in prelingually deaf children who use cochlear implants. *Ear Hear* 2005; 26(4): 389-408.
142. Cengiz ŞŞ, Pulur A. 12 Haftalık futbol eğitiminin 8-10 yaş grubu çocukların bedensel-kinestetik ve müzik zekâ gelişimi üzerine etkisi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2008; 2(3): 165-173.
143. Güllü M, Tekin M. Spor lisesi öğrencileri ile genel lise öğrencilerinin çoklu zekâ alanlarının karşılaştırılması. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2009; 3(3): 247-258.
144. Öztürk E, Can I. İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin elektronik kitap okumaya ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2013; 171: 137-153.
145. Aksaçlıoğlu AG, Yılmaz,B. Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 2007; 2(1): 3-28.

146. Beaulieu C, Plewes C, Paulson, LA, Roy D, Snook L, Concha L, Phillips L. Imaging brain connectivity in children with diverse reading Ability. *Neuroimage* 2005; 25(4): 1266-1271.
147. Karakuş N, Baki Y. Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy* 2014; 2(3): 74-87.
148. Arciuli J, Simpson, IC. Statistical learning is related to reading ability in children and adults. *Cognitive Science* 2012; 36(2): 286-304.
149. Coşkun E. Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *TÜBAR* 2002; 11: 231-244.
150. Van Ravenzwaaij D, Boekel W, Forstmann BU, Ratcliff R, Wagenmakers EJ. Action video games do not improve the speed of information processing in simple perceptual tasks. *Journal of Experimental Psychology General* 2014; 143(5): 1794-1805.
151. Dye MWG, Hauser PC, Bavelier D. Is visual selective attention in deaf individuals enhanced or deficient? The case of the useful field of view. *PLoS One* (2009b); 4(5): e5640.
152. Bavelier D, Achtman RL, Mani M, Föcker J. Neural bases of selective attention in action video game players. *Vision Research* 2012; 15(61): 132-143.
153. Rueda MR, Rothbart MK, McCandliss BD, Saccomanno L, Posner MI. Training, maturation, and genetic influences on the development of executive attention. *Proceedings of the national Academy of Sciences of the United States of America* 2005; 102(41): 14931-14936.
154. Gür Y, Gençay S, Gençay Ö.A, Gür E, Tan M. İşitme engelli bireylerin sportif faaliyetlere katılım seviyelerine göre iletişim becerilerinin karşılaştırılması. *Uluslararası multidisipliner akademik araştırmalar dergisi* 2016; 3(1).

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2-1 Hareketsiz Yaşam Tarzının Ortaya Çıkardığı Sağlık Sorunları (15).....	9
Tablo 2-2Engel Türlerine Göre zihinsel Engelli Bireylerin Eğitimi (65)	18
Tablo 4-1 Katılımcıların Cinsiyetlerine, Yaş Gruplarına ve Yaşadıkları İllere Göre Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları	40
Tablo 4-2 Katılımcıların İşitme Engeli Sebeplerine Göre Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları	41
Tablo 4-3 Katılımcıların İşitme Cihazı ve Gözlük Kullanma Durumlarına Göre Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları	42
Tablo 4-4 Katılımcıların Evlerinde Kendilerine Ait Odaları Olması Durumuna Göre Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları	42
Tablo 4-5 Katılımcıların Bilgisayar Oyunlarına Yönelik İlgi durumlarına ve Durumlarına Göre Bilgisayar Oyunlarına Günlük Ayırdıkları Sürelere Göre Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	43
Tablo 4-6 Katılımcıların Spor Yapma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	44
Tablo 4-7 Spor Yapmayan Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması	44
Tablo 4-8 Spor Yapmayan Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması	44
Tablo 4-9 Spor Yapmayan Katılımcıların Yaşadıkları İllere Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması	45
Tablo 4-10 Spor Yapmayan Katılımcıların İşitme Engelinin Sebeplerine Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması.....	45
Tablo 4-11 Spor Yapmayan Katılımcıların İşitme Cihazı ve Gözlük Kullanma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	46
Tablo 4-12 Spor Yapmayan Katılımcıların Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	46
Tablo 4-13 Spor Yapmayan Katılımcıların Bilgisayar Oyunlarına İlgisi Olması Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	47

Tablo 4-14 Spor Yapmayan Katılımcıların Evlerinde Kendine Ait Odaları Olması Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	47
Tablo 4-15 Katılımcıların Spor Yapma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	48
Tablo 4-16 Spor Yapan Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	48
Tablo 4-17 Spor Yapan Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması	48
Tablo 4-18 Spor Yapan Katılımcıların Yaşadıkları İllere Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması	49
Tablo 4-19 Spor Yapan Katılımcıların İşitme Engelinin Sebeplerine Göre Dikkat Düzeylerinin Kruskal Wallis H ile Karşılaştırılması.....	49
Tablo 4-20 Spor Yapan Katılımcıların İşitme Cihazı ve Gözlük Kullanma Durumlarına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması	49
Tablo 4-21 Spor Yapan Katılımcıların Kitap Okumayı Sevme Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	50
Tablo 4-22 Spor Yapan Katılımcıların Bilgisayar Oyunlarına İlgisi Olması Durumuna Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	50
Tablo 4-23 Spor Yapan Katılımcıların Evlerinde Kendine Ait Odaları Olmasına Göre Dikkat Düzeylerinin Mann Whitney U ile Karşılaştırılması.....	50

EKLER

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda sizinle ve ailenizle ilgili bazı sorular yer almaktadır. Lütfen soruların tamamını cevaplayın. Cevaplarınızı benden başkası görmeyeceği için ve sadece araştırma amacıyla bu sorular sorulduğu için, soruları açık yüreklilikle cevaplamanız çok önemlidir. Araştırmaya katkılarınız için teşekkürler...

1- CİNSİYET

Kız ( )

Erkek ( )

2- YAŞINIZ

12 ( )

13 ( )

14 ( )

15 ( )

3- YAŞADIĞINIZ İL

.....

4- İŞİTME ENGELİNİZİN SEBEBİ

Doğuştan ( )

Hastalık nedeni ile ( )

Diğer ( )

5- İŞİTME CİHAZI KULLANIYORMUSUNUZ

Evet ( )

Hayır ( )

6- İŞİTME CİHAZINI KAÇ YILDIR KULLANIYORSUNUZ

1yıl ( )

2yıl ( )

3yıl ( )

4yıl ( )

5 yıl ve üstü ( )

7- GÖZLÜK KULLANIYORMUSUNUZ

Evet ( )

Hayır ( )

8-KAÇ YILDIR GÖZLÜK KULLANIYORSUNUZ

1yıl ( )

2yıl ( )

3yıl ( )

4yıl ( )

5 yıl ve üstü ( )

9-YAPTIĞINIZ BİR SPOR BRANŞI VARMI

Evet ( )

Hayır ( )

10- YAPTIĞINIZ SPOR DALI

.....

11- BABANIN EĞİTİMDURUMU

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )
Lisans ( ) Yüksek lisans ( )

12- ANNENİN EĞİTİMDURUMU

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )
Lisans ( ) Yüksek lisans ( )

13- ANNENİZİN MESLEĞİ

Ev hanımı ( ) Çalışıyor (Yaptığı işi yazınız) :.....

14- BABANIZIN MESLEĞİ

Çalışmıyor ( ) Çalışıyor (Yaptığı işi yazınız) :.....

15- AİLENİN AYLIK GELİRİ

.....TL

16- KARDEŞ SAYISI

Tek çocuk ( ) 2 çocuk ( ) 3 çocuk ( )
4 çocuk ( ) 5 çocuk ve üzeri ( )

17- ANNEVE BABANIZ BİRLİKTE Mİ YAŞIYOR

Evet ( ) Hayır ( )

18- OTURDUĞUNUZ EV

Kira ( ) Kendinize ait ( ) Lojman ( )

19- EVDE KENDİNİZE AİT ODANIZ VARMI

Var ( ) Yok ( )

20- GÜNDE KAÇ SAAT UYUYORSUNUZ

6 saat ( ) 7 saat ( ) 8 saat ( ) 9 saat ( )

21- KİTAP OKUMAYI SEVERMİSİNİZ

Evet ( ) Hayır ( )

22-(CEVABINIZ EVET İSE) NE SIKLIKLA KİTAP OKURSUNUZ

Her gün ( ) Haftada bir ( ) Diğer.....

23- BİGİSYAR OYUNLARINA YÖNELİK BİR İLGİNİZ VARMI

Evet ( ) Hayır ( )

24 - (CEVABINIZ EVET İSE) BİLGİSAYAR OYUNLARINA GÜNDE KAÇ SAAT AYIRIYORSUNUZ

1 saat ( ) 2 saat ( ) 3 saat ( ) 4 saat ve üstü ( )

EK 2: BURDON DİKKAT TESTİ

a e p z s u a h v k l a s i b i o u o u o e
r v b p m i b i r b s m n t d a u f c f k a
c k a h s e y p h b p s d g y z d v r i f g
y d v c o y e r z h e z s e g m k f z d a y
f s d y i b t d h m l n i e m t g t b d f u
k c i c k o k o s t l u z u g m a f l v u t
i z r f o u d v h y p n b p m v h n n g r y
p v k l n t y o r z n c p h t e m z i o i m
r a l y g s o i v a i n a r c h o d b f p h
k u b s y g u e m k l t c g v g r i p c t e

c i t e l r n z f u d b m s h d k u f d s m
s i v e t c p l r g v g c t l r m e u g y e
b o k e h b u k o p f u d o h o r a n i a v
i o s g y l a r m i f b z m e l h t z n z r
o y t n a k v p y k g v n n h v m p b n p y h
v d u o f r h i t u v l u a m f a c u l t s
o k o k c i c k u f s b t g t m e i n i z h
d t b i y a s f y n d z f k m g e s z e h z
r e n e o c v d y f f l r v d z y g d z p b e
p y c a a s c g c a h t n m p b r i b i k p

a f n p v d m t o y m i l g d e o t o c n t
l u p z n k r h p u c b o y g u d v y a o l
s z o a p f f t c v k i r b p m n e r g e s
b a h v i h s c k z r f d r a c g y n m h y
t d s v c g z y f m p t r o g e u u b b y h
i u a n y a d u m f a p y z e b k d b o l z
e l z h e a d z t c l p r y f m s n v i c v
s b i v m z g p s m r k b k r e h c u v n s
f l s l e i o l g l k t h z o k t d e a r h
f m i i c f t i b s g k m k n p h v b g u

Çizilmemiş :.....

Yanlış çizilmiş:.....

Zaman :.....dk

EK 3:

	<p>T.C. KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ</p> <p>YÜKSEK LİSANS TEZ ÖNERİSİ BİLDİRİM FORMU</p> <p><i>(Form eksiksiz olarak doldurularak teslim edilmelidir)</i></p> <p>Öğrencinin Adı ve Soyadı: Yunus GÜR Numarası : 14240400155 Alınma Düzeyi : Yüksek Lisans ☐ Tez Danışmanı: Doç. Dr. Selçuk GENÇAY Ana Bilim Dalı: Sağlık Bilimleri</p>	
<p>Tez Konusu Başlığı : İşitme engelli sporcuların sürekli dikkat becerilerinin sporcu olmayanlarla karşılaştırılması. (Türkçe ve İngilizce) Comparison of sustained attention skills of deaf athletes and non-athletes Özet: İşitme engelli sporcuların sürekli dikkat becerileri hakkında bilgi edinmek, sporun dikkat becerisi üzerindeki etkisini ortaya koymak. Tezin Önemi ve Özgün Değeri :Günümüzde sporun insan sağlığı için ne kadar faydalı olduğu bir çok araştırma neticesinde ortaya konulmuştur. Ancak bilişsel yetenekler üzerindeki yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Bu işitme engelli bireyler düzeyine indirildiğinde daha fazla önem arz etmektedir. Dikkat çevreden alınan uyaranlardan herhangi birinin belli amaçlar doğrultusunda seçilip ayıklanması halidir. Antrenman ve çalışmakla geliştirilen bu beceriler sporcunun müsabaka esnasındaki performansını olumlu yönde etkileyecektir. Bu çalışmada işitme engelli sporcuların sürekli dikkat becerilerinin sporla ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu yönüyle çalışma, spor bilimine yeni bilgiler kazandıracığı düşüncesiyle önem arz etmektedir.</p>		
Etik Kurul Belgesi	☐ Eklendi	☐ Gerekli Değil
Yasal İzin Belgesi	☐ Eklendi	☐ Gerekli Değil
 Yunus GÜR Öğrenci Adı Soyadı-İmzası	 Doç. Dr. Selçuk GENÇAY Danışman Adı Soyadı-İmzası	 Doç. Dr. Selçuk GENÇAY Anabilim Dalı Başkanı Adı Soyadı-İmzası

Not : Bu form anabilim/anasanat dalı başkanlığının görüşlerini de alarak en geç derslerinin tamamlandığı yarıyıl sonuna kadar hazırlanarak enstitüye gönderilmelidir.

EK 4:

**KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU**

BAŞVURU BİLGİLERİ	Araştırmanın Başlığı	İşitme Engelli Sporcu Öğrencilerin Sıkaklı Dikkat Becerisinin Sporcu Olmayanlarla Karşılaştırılması		
	Sorumlu Araştırmacı	Doç. Dr. Selçuk GENÇAY		
	Başvuru Tarihi	04.06.2015		
	Protokol No	107		
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	Anket Çalışmaları			
ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☐	ÇOK MERKEZLİ ☒	ULUSAL ☐	ULUSLARARASI ☐
KARAR BİLGİLERİ	Oturum No: 2015/09	Karar No: 04	Tarih: 06.07.2015	
	Yukarıda başvuru bilgileri verilen araştırma dosyası; araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve araştırmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönünden sakınca bulunmadığı toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile KABUL EDİLMİŞTİR.			

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU							
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI		Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR					
Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Araştırma ile İlişki		Katılım		İmza
Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR Başkan	Genel Hastalıklar	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Metin KILINC Üye	Tıbbi Biyokimya	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Erhan BÜLBÜLÖĞLU Üye	Genel Cerrahi	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Mustafa GÖNCE Üye	Nöroloji	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Ferhan ÖZTÜRK Üye	Dermatoloji	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Kuntül GÜL Üye	Endokrinoloji	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	KATILMADI
Doç. Dr. Ekrem KIREÇCI Üye	Tıbbi Mikrobiyoloji	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. İsmail SAFAR Üye	Psikiyatri	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	KATILMADI
Yrd. Doç. Dr. B. Nuriye SERİNGEC Üye	Fizyoloji	KSU Tıp Fakültesi	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	KATILMADI
ŞERH (VARSA)							

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı** : Yunus GÜR
2. **Uyruğu** : T.C
3. **Doğum tarihi ve yeri** : 20.02.1976
4. **Medeni hali** :Evli
5. **Telefon** :5056255141
6. **E-posta** :yunusgur123@gmail.com

Eğitim

Derece	Alan	Üniversite	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	Fırat Üniversitesi	2000

İş Deneyimi

2001 yılından beri MEB'da öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Futbol, Voleybol, Masa Tenisi, Dart, Yüzme